

N A R O D N I Z D R A V S T V E N I L I S T

GODINA LVII, BROJ 668-669/2015., RUJAN-LISTOPAD, CIJENA 7,00 kn,
ISSN 0351-9384 / Poštarina plaćena u pošti 51 000 Rijeka

infiseu
dots

NARODNI ZDRAVSTVENI LIST

**dvomjesečnik za unapređenje
zdravstvene kulture**

Izdaje

NASTAVNI ZAVOD ZA JAVNO
ZDRAVSTVO PRIMORSKO-GORANSKE
ŽUPANIJE U SURADNJI S HRVATSKIM
ZAVODOM ZA JAVNO ZDRAVSTVO

Za izdavača

Prof.dr.sc. Vladimir Mićović, dr.med.

Uređuje

Odjel socijalne medicine
Odsjek za zdravstveni odgoj i
promociju zdravlja

Redakcijski savjet

Dr.sc. Suzana Janković, dr.med.;
Nikola Kraljik, dr.med.; prof.dr.sc.
Vladimir Mićović, dr.med.; doc.
dr.sc. Sanja Musić – Milanović,
dr.med.; Ankica Perhat, dipl.oec.;
Tibor Santo, dr.med.; Vladimir
Smešny, dr.med.; prim.mr.sc. Ankica
Smoljanović, dr.med.

Urednica

Dr.sc. Suzana Janković, dr.med.

Lektorica

Vjekoslava Lenac, prof.

Grafička priprema i tisak

Kerschoffset Zagreb d.o.o.

Rješenje naslovne stranice

Prof.dr.sc. Saša Ostojić, dr.med.

Uredništvo

Svjetlana Gašparović Babić, dr.med.
Radojka Grbac, bacc.paed.
51 000 Rijeka, Krešimirova 52/a
p.p. 382
tel. 35-87-92, 21-43-59
fax 21-39-48
<http://www.zzjzpgz.hr> (od 2000.g.)

Godišnja pretplata 36.00 kn

Žiro račun 2402006-1100369379
Erste&Steiermarkische Bank d.d.

NZL je tiskan uz potporu
Primorsko-goranske županije i
Odjela gradske uprave za zdravstvo
i socijalnu skrb Grada Rijeke.

SADRŽAJ

Nasilje - bolje spriječiti nego liječiti. 3

Prevenција nasilja

Odgovornost društva 4

Ispravna definicija nasilja i razlika od
zlostavljanja

Izgubljeni u prijevodu 6

Preventivna kampanja za suzbijanje
nasilja

Živim život bez nasilja 8

Asertivna i nenasilna komunikacija

Riječi ranjavaju jače od noža 9

Nasilje u obitelji

Patnja u "sigurnoj" luci 11

Sklonište za žrtve obiteljskog nasilja

Toplina doma i ljudske riječi 13

Seksualno zlostavljanje djece:
pedofilija

Tajna uništenog djetinjstva 15

Zaštita djece od spolnoga nasilja

Djeca su ukras svijeta 17

Nasilje nad ženama – pravni
okvir i praksa pravobraniteljice za
ravnopravnost spolova

Jesmo li ravnopravni? 19

Nasilje nad starijim osobama i
osobama s invaliditetom

Lanac je jak koliko i njegova najslabija karaka 21

Uloga policije u prevenciji i suzbijanju
nasilja

Sigurnost i zaštita 23

Uloga patronažne sestre u prevenciji
nasilja

Obiteljske tajne 26

Uloga Medija u prevenciji nasilja

Magična privlačnost nasilja 27

Svjetski dan srca 29.9.2015.

Zdravi izbori za zdravlje vašega srca 28

Povodom 1. listopada -

Međunarodnog dana starijih osoba ...

Društveno aktivni i u trećoj životnoj dobi 29

O zdravlju ukratko

Pokrenite se! 31

Nasilje - bolje spriječiti nego liječiti

Iskustvo kaže da je prije svake rasprave dobro definirati predmet razgovora. Kad se govori o nasilju, budući da se ne radi o tuđici, djeluje suvišno. Pa ipak ...

Nasilje je – primjena sile ili prava onoga na kome se primjenjuje – postupak protiv prirode ili duha, koji se provodi nasilu – protupravna uporaba fizičke sile i neugodnost koja je posljedica takvog čina.

U mnogim uvodima u osnove psihologije stoji i tvrdnja: „Neznanje = nesigurnost, nesigurnost = agresija!“ Budući da je agresija napad ili nasrtaj, a oni su primjena nasilja, dolazi se do zanimljive poveznice koju većina prepoznaje u vlastitom životnom iskustvu.

Još je dobro podsjetiti se da nasilje nije samo ono fizičko (namjerno nanošenje tjelesnih ozljeda), a ni njegova posebno teška inačica - ono seksualno (nasilna prisila na spolni odnos), već i ono emocionalno ili psihičko (najčešće verbalno) u namjeri nanošenja ozljeda nečijoj psihi.

U svakodnevici koju proživljavamo nije naodmet spomenuti i još jednu vrstu: „strukturno nasilje“. Tumači se da je to: „neodgovarajuća ili odsutna akcija društva, odnosno njegovog najodgovornijeg oblika – države“. O potonjem više drugom zgodom, jer nije jasno koliko i kako se medicina može i treba baviti „bolestima“ i drugim poremećajima društva, a kamoli države.

Ono čime se medicina i cijeli sustav zaštite zdravlja znaju, mogu i moraju baviti jest rast i razvoj svake ljudske jedinice. To je početak onoga što se stalno ponavlja: „*zdravlje se može unaprijediti, može i treba očuvati, bolest se može spriječiti ili bar što ranije otkriti!*“

Posebno je značajna uloga moderne pedijatrije, medicinske discipline koja se od prvog dana bavi pravilnim rastom i razvojem. Rast i razvoj pretpostavljaju povezanost onoga što zovemo fizičkim i onoga što zovemo psihičkim. Oni koji se profesionalno bave djecom u jaslicama i vrtićima uočavaju prve pojave nasilnih ponašanja kao jednog od neželjenih oblika.

Medicina smatra nasilje psihičkim poremećajem koji se treba spriječiti ili liječiti (isto su prihvatili i preuzeli neki pravni sustavi). Općenito, nasilje se, među inim, smatra i svojevrsnim atavizmom (ponašanje kao oblik primitivnog zaostatka iz prošlih vremena), jer jedinki i okolini ne priskrbljuje nedvoj-

benu korist. No, običaji su ukorijenjeni, sila se poštuje ili čak slavi. Igra, kao bitna odrednica odrastanja, prečesto u nadmetanju slavi kult pobjede, a ne sudjelovanja.

Kolika i kakva proturječja odrasli prenose djeci od najranijih dana, da bi se kasnije iščuđavali primjenom, velik je problem onoga što zovemo odgojem i obrazovanjem.

Poseban problem, o kojem se vrlo malo govori, jest parazitizam. Opet se treba sjetiti definicije: „odnos i stanje u kojem jedno živo biće živi na račun drugog od kojeg uzima energiju i (s)tvari ...“. Ako se to shvati malo šire, ali i manje strogo, evo povoda za jedno od nasilnih ponašanje najmlađih. U taj koš ili košmar ponašanja i događaja mogu se svrstati na prvi pogled različite stvari, od „posuđivanja“ (zapravo otimanja) tuđih stvari (igračaka), preko, kasnije, prepisivanja zadaća i prisile na šaptanje, do obveze prikriivanja već izraženih delinkvenata. U prirodi su paraziti najčešće „tihi“ i nastoje neprimjetno „posjetiti domaćina“. U ljudi su „glasni“, čine većinu nasilnika, sve do kriminalaca.

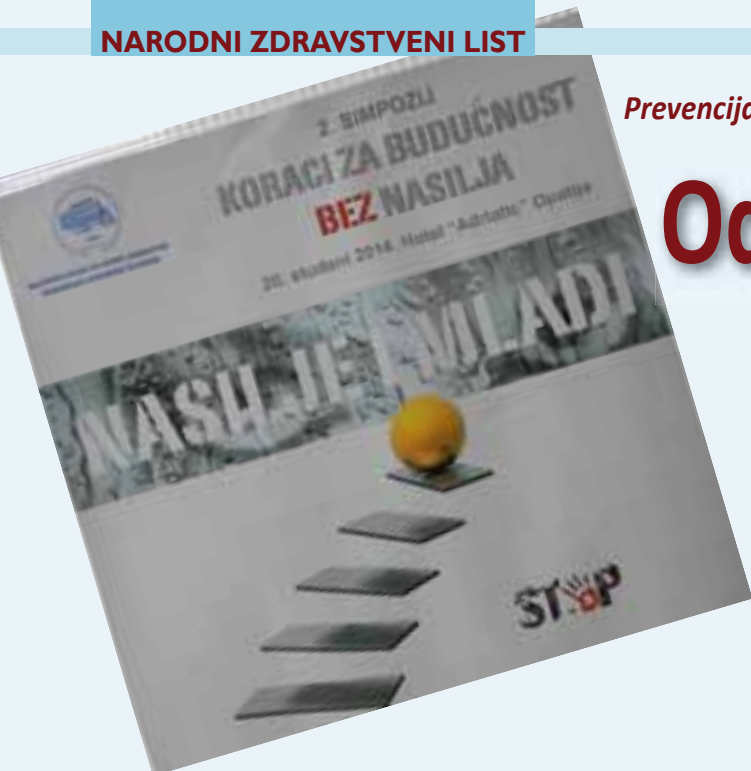
Svi koji se odgovorno bave odgojem i obrazovanjem znaju da postoji i samoodgoj i samoobrazovanje, ali da se oni ne očekuju, odnosno ne trebaju pretpostaviti prije zrelosti koju zovemo punoljetnost. Dakle, internet nije „spas“, ali ni izlika.

Kako onda nazvati one koji su svjesno urušili sve prirodne odgojno-obrazovne autoritete, neophodne za zdrav rast i razvoj najmlađih do mladih, one koji sprječavaju uvođenje „zdravstvenog“ i „građanskog“ odgoja kao bitne dijelove formativnog obrazovanja, koji se, među inim, ozbiljno bave nasiljem, naravno na račun mnoštva suvišnih podataka i činjenica koji će buduće odrasle činiti i učiniti podanicima ili, popularnije na našem „poluotoku“, jatcima?

Što su onda kočenja u stjecanju znanja, vještina i prava na zaštitu od parazitizma, ali istovremeno i osposobljavanje za samodovoljnost i sposobnost stvaranja za potrebite koji to nisu iz objektivnih razloga?

Evo prilike da se iskoriste danas predstavljeni pojmovi. Odgovor je na prvo pitanje: (ne)odgovorni su „strukturni nasilnici“ jer činjenjem i nečinjenjem provode „strukturno nasilje“ (odgovor na drugo pitanje)!

Vladimir Smešny, dr.med.

Odgovornost društva

Dosadašnje edukacije Odsjeka (njih ukupno 22) pohađalo je 197 zdravstvenih djelatnika i 56 stručnih suradnika dječjih vrtića i osnovnih škola s područja PGŽ-a. Sudionici su ocijenili edukacije kao potrebne i korisne u poslovnom i privatnom okruženju. Naime, statistički podaci iz Policijske uprave PGŽ-a i Centra za socijalnu skrb PGŽ-a na godišnjoj razini pokazuju da su svi oblici nasilja u porastu te da postoji jasna potreba za multisektorskom suradnjom kojom se može preventivno djelovati. Godine 2010. tiskan je postupnik „Vrste nasilja – načini prijavljivanja nasilja“, a 2011. godine pokreće se pilot-projekt „Koračajmo zajedno“, koji financira Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, na području Rijeke, Kastva i Delnica.

Godine 2012. održan je 1. simpozij „Koraci za budućnost bez nasilja“ koji je okupio 180 sudionika i time potvrdio velik interes različitih dionika društva da se o toj temi, često guranoj „pod tepih“, progovori. Njegovi zaključci predstavljaju temelje za organizaciju 2. simpozija „Koraci za budućnost bez nasilja - nasilje i mladi“, održan 2014. godine.

Odsjek nastavlja svoj rad mnogobrojnim edukacijama čiji je cilj povezivanje svih sektora na lokalnoj razini koji se u svom radu mogu susresti sa sumnjom na neki od oblika nasilja te prijavljivanje sumnje na nasilje. Također, između ostalog, inicira i stručno osmišljava teme i aktivnosti vezane uz prevenciju nasilja radi senzibilizacije odraslih i djece o važnosti uvida u problematiku nasilja te na taj način potiče aktivno sudjelovanje pojedinaca u lokalnoj i široj zajednici.

Važno je napomenuti kako je Odsjek za prevenciju nasilja NZZJZ PGŽ jedini odsjek takvog tipa u državi.

Ciljevi su preventivnih mjera i aktivnosti u prevenciji nasilja:

- informirati i educirati djecu, mlade i odrasle o tome u kojim se oblicima može manifestirati nasilje (opskrbiti ih znanjima o tome kako prepoznati nasilje),
- uputiti djecu i odrasle na to da reagiraju kada uoče nasilje (pomoći im da razviju altruistično ponašanje),
- potaknuti djecu i odrasle na nenasilno rješavanje konflikata (potaknuti ih da preuzmu aktivnu nenasilnu ulogu),
- prikazati važnost suradnje policije i organizacija civilnoga društva vezane uz problematiku nasilja u obitelji na području Primorsko-goranske županije, radi pravovremene zaštite žrtava i postupanja,
- omogućiti uvid u pregled i usporedbu organizacija civilnoga društva i institucija u pružanju smještaja žrtava u sklonište/dom, pri čemu će se istaknuti prednosti i nedostaci,

U današnje vrijeme nasilje sve više poprima oblike socijalne epidemije, koja sustavno nagrizava pojedinca i stvara pukotine koje utječu na cjelokupno društvo. Postoji li lijek protiv tog zdravstvenog, socijalnog, ekonomskog, pravnog i svedruštenog virusa s kojim smo svakodnevno okruženi?

Iako je u interesu svakog društva da suzbije pojavnost nasilja, pa se nasilje sve manje tolerira i sve više osuđuje, nažalost, moramo biti svjesni činjenice da i dalje u tom nastojanju nedostaje sustavnog pristupa i međusektorske suradnje svih sudionika društva koji su uključeni u bilo koji od koraka u borbi protiv nasilja, od prijavljivanja sumnje na nasilje do aktivacije mehanizama sankcija.

Iz tog razloga, 2008. godine Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, u sklopu Odjela socijalne medicine, osniva Odsjek za prevenciju nasilja. Od tada se sustavno organizira i provodi edukacija o prevenciji nasilja, kako bi se široj javnosti približila problematika nasilja.

Suradnjom do prevencije

Nastavni zavod za javno zdravstvo PGŽ-a predstavlja stručnu, ali i nastavnu preventivnu javnozdravstvenu ustanovu sa zadaćom pružanja više razine javnozdravstvene skrbi za Primorsko-goransku županiju.

Primorsko-goranska županija donijela je 2007. godine akcijski plan „Sigurna kuća“ u kojem je istražena i razrađena problematika nasilja na području Županije te se došlo do zaključka da je potrebno osnovati odsjek koji će se baviti upravo prevencijom svih pojava oblika nasilja. Odsjek se osniva 2008. godine, a već krajem godine počinje s edukacijom zdravstvenih djelatnika radi prevencije nasilja kroz poticanje prijavljivanja sumnje na nasilje.

- prikazati načine postupanja vezanih za nasilje u obitelji, kao i zaštitu žrtava i informiranje o njihovim zakonskim pravima,
- istaknuti prednosti suradnje policije i organizacija civilnoga društva, prvenstveno u njihovoj fleksibilnosti i dostupnosti prilikom smještaja žrtava nasilja u sklonište, te u pravovremenom i žurnom postupanju,
- ukazati na štetnosti i rizike koji proizlaze iz neprihvatljivog korištenja računala, interneta i drugih sredstava za komunikaciju; uputiti roditelje i djecu na određene smjernice vezane uz zaštitno i samozaštitno ponašanje prilikom korištenja internetskih usluga,
- predstaviti široku paletu preventivnih mjera i postupaka koji se provode unutar preventivnih programa te ih uvesti u uporabu na razini svih ustanova u Republici Hrvatskoj,
- učiniti dostupnima sve primjere dobre prakse, koji se onda mogu primijeniti u više sredina – stvaranje „baze programa“,
- razviti programe (po uzoru na zapad) koji kod mladih osoba jačaju kritičnost prema medijima i porukama koje oni plasiraju,
- kreirati kodeks ponašanja novinara u obradi različitih vrsta nasilja,
- jačati zaštitu i kontrolu utjecaja novih medija (digitalna pismenost), izraditi postupnike i kreirati algoritme namijenjene roditeljima, nastavnicima i, prvenstveno, djeci,
- jačati vezu između resora i institucija u društvu u borbi protiv nasilja (više zajedničkih skupova na kojima se razmjenjuju iskustva, kampanja usmjerenih k iniciranju promjena u društvu i provođenju intervencija koje se mogu evaluirati),
- jačati intervenciju kod rješavanja slučajeva koji zahtijevaju angažiranje više institucija,
- jačati unutarnje snage škole, posebno uvođenjem i provedbom građanskog i zdravstvenog odgoja,
- organizirati i kontinuirano provoditi različite programe i radionice (škole, vjerske zajednice, udruge, sportska društva) sa svrhom unapređenja komunikacijskih vještina pripadnika svih dobnih skupina, kao uvjeta za prevenciju međusobnog nerazumijevanja koje može biti povod za sve oblike nasilja te svladavanja tehnika kontroliranja negativnih emocija i mirnog, neagresivnog rješavanja problema,
- unaprijediti roditeljske uloge – škola roditeljstva,
- jačati društvene i moralne odgovornosti koje su sada „deklarativne“, a puno manje „provedbene“; jačati sankcije koje šalju poruku da se nasilje ne tolerira te funkcioniranje sustava koji

dokazuje da se reagiranje na nasilje (njegovo prijavljivanje) isplati.

Buduće greške mogu se prevenirati kontinuiranom edukacijom policije i sudstva o dinamici obiteljskog nasilja. Nužno je identificiranje primarnog agresora kako bi se izbjeglo uhićenje žrtava partnerskog nasilja kada djeluju u nužnoj obrani. Potrebno je inicirati i predlagati jasniju zakonsku definiciju nasilnog ponašanja u obitelji, kako bi zakon bio u službi zaštite žrtve i manje podložan pogrešnim tumačenjima i zloupotrebama.

Također, kada se radi o djeci i maloljetnim žrtvama, od velike je važnosti dobra organizacija i moderiranje kontinuiranog rada multidisciplinarnih timova, u svrhu podrške žrtvama i prevencije nasilja.

Zajedno smo jači

Problem nasilja u posljednje se vrijeme često ističe kao jedna od vodećih tema skupova, istraživanja, medija... Posebice se s tom problematikom povezuju sudstvo, školstvo, socijalna skrb, zdravstvo, ali činjenica je da je to problem društva u cjelini. Obiteljsko nasilje nije izoliran događaj, nije privatna stvar, zbiva se u svim društvenim slojevima, nasilnici su i muškarci i žene, a neprijavljivanje sumnje na nasilje u njegovim začecima uzrokuje teške posljedice za žrtvu i društvo u cjelini.

Nažalost, statistika prijavljenog nasilja nije najbolji pokazatelj stvarnoga stanja u društvu. „Tamne brojke“ pokazuju da se na jedno prijavljeno obiteljsko nasilje skriva njih 10 neprijavljenih, a kod seksualnog nasilja na jedno prijavljeno skriva se čak 15-20 neprijavljenih. Bilo da je riječ o nedostatku rodne ravnopravnosti unutar sustava (kada su muškarci žrtve obiteljskog nasilja) ili o prikrivenim oblicima nasilja koji još nisu dovoljno društveno osviješteni, poput ekonomskog nasilja, mali broj prijava nasilja utječe na stvaranje netočnog osjećaja da se radi o oblicima nasilja koji su jako rijetki. Stoga je od iznimne važnosti kod procesuiranja kaznenih djela obiteljskog nasilja osigurati podršku i žrtvama i svjedocima obiteljskog nasilja te na taj način umanjiti moguće prepreke kod procesa prijavljivanja nasilja.

Svaki navedeni segment društva odgovoran je sa svog aspekta za pojavnost i prevenciju nasilja. Kroz raznovrsne aktivnosti, svrha je Odsjeka za prevenciju nasilja omogućiti pronalazak novih uvida radi suzbijanja nasilja i njegove prevencije.

Nadamo se da ćemo takvim preventivnim aktivnostima, i onima koje tek slijede, pridonijeti stvaranju sigurnoga društva, koje ćemo s ponosom ostaviti u nasljeđe našoj djeci. Treba pozivati sve sudionike u sustavu da nam se pridruže u toj borbi te da se postavi referentna točka s nultim pragom tolerancije prema bilo kojem obliku nasilja koji se nađe na životnom putu svakoga od nas. Koraci za budućnost bez nasilja neka budu koraci koje biramo svakodnevno.

Ines Lazarević Rukavina, univ.spec.oec.

Ispravna definicija nasilja i razlika od zlostavljanja

Izgubljeni u prijevodu

U ne tako davna vremena nasilni obrasci u ponašanju bili su toliko prihvaćeni da se nasilje među djecom smatralo sastavnim dijelom razvoja, karakterističnim za doba djetinjstva.

U školi i obitelji ponekad je bilo dopušteno koristiti fizičke oblike kažnjavanja, a čak i domaće izreke, poput one „batina je iz raja izašla“, reflektiraju stavove o nasilnim ponašanjima koje danas oštro osuđujemo. Fenomen nasilja danas je problematiziran u javnom i znanstvenom prostoru, a razni stručnjaci, istraživači i praktičari aktivno se bave mogućnostima prevencije i tretmana nasilnih ponašanja.

Djeca to znaju

Usprkos brojnim istraživanjima i nastojanjima na tom području, nasilje među djecom još je uvijek prisutno, a unatoč brojnim programima i projektima, istraživanja još uvijek mahom potvrđuju da djeca i mladi koriste različite oblike nasilja, koji ovise o dobi, kontekstu, ali i o tome tko stoji s druge strane i doživljava nasilna ponašanja. Zanimljivo je da stručnjaci napuštaju hipoteze kojima se nastojalo okarakterizirati djecu s nasilnim ponašanjem kao intelektualno i kognitivno deficitarne. Baš naprotiv, danas istraživanja sve više pokazuju da su upravo djeca koja čine nasilje ona koja imaju vrlo profinjene metode kojima mogu osjetiti što će drugom djetetu najviše smetati i koji oblik nasilja upotrijebiti u određenoj situaciji.

No, postavlja se pitanje zašto je nasilje važno zvati pravim imenom i da li je svako nasilno ponašanje ujedno i zlostavljanje.

„Mobbing i bullying“

Velik doprinos u razumijevanju nasilja i zlostavljanja među djecom dugujemo švedskom pravcu koji se sustavno bavi istraživanjima tog fenomena. Liječnik Heinemann (1972.) prvi je upotrijebio izraz *mobbing* (koji je danas uvriježen za zlostavljanje u poslovnom miljeu) kada je, vođen osobnim iskustvom svog posvojenog sina, promatrao dječje agresivne interakcije na igralištima te ih usporedio s nasiljem kod životinja koje instinktivno, no ponekad vrlo brutalno, napadaju svog slabijeg člana. Iako je on uvelike zaslužan za senzibilizaciju i promjene stava kod normalizacije nasilnog ponašanja među djecom kao uobičajenog za njihovu dob i interakciju, općeprihvaćena definicija je ona Olweusova (1998.), koja je i danas u širokoj upotrebi i temelj brojnim istraživanjima. Olweus, iako vođen nalazima kolege, odmiče se od stava da je nasilno ponašanje isključivo ponašanje skupine te se fokusira na nasilna ponašanja pojedinaca ili malih skupina djece koja aktivno čine nasilna ponašanja koja on naziva *bullying*.

Sustavnim proučavanjem nasilja među djecom, taj stručnjak dolazi do definicije koja uključuje:

1. namjeru nasilnog ponašanja,
2. ponavljanje nasilnog ponašanja,
3. nejednakost u moći.

Tako definirano ponašanje u hrvatskom jeziku nazivamo zlostavljanje među djecom (*bullying*) te ga razlikujemo od nasilja među djecom (*peer aggression, peer victimization*) koje uključuje

širi skup nasilnih ponašanja. Nasilje i zlostavljanje među djecom nisu istoznačni pojmovi iako ih istraživači, stručnjaci i praktičari nerijetko pogrešno i jednoznačno koriste. Javni diskurs sve češće upozorava upravo na oprez prilikom karakteriziranja nasilja i zlostavljanja, tako da je i New York Times pred nekoliko godina naglasio da je *bullying* termin koji se zlorabi na način da se koristi prečesto, premalo kritički i u raznim situacijama koje zapravo ne uključuju zlostavljanje u onom smislu kako nalaže definicija. To se odnosi na istraživanja koja se nerijetko temelje na različitim razinama i definicijama, koja ne uključuju jedan od kriterija za definiranje zlostavljanja, pravne propise, pravilnike i smjernice koje unutar država koriste različite termine i pojmove, ali i stručnjake koji ponekad neoprezno koriste termine nasilnog djeteta ili zlostavljača.

Miješamo jabuke i kruške

Mogli bismo reći da je sam termin *bullyinga*, onako kako ga je definirao Olweus, zapravo izgubljen u prijevodu te ga se u različitim državama, ali i unutar njih, koristi vrlo nekritički i neprikladno, miješajući „jabuke i kruške“. Rezultati tako postavljenih istraživanja teško su usporedivi, stope prevalencije nasilja i zlostavljanja ovise o metodi provedbe istraživanja, a različiti oblici nasilja završavaju u „istoj kutiji“, što zapravo otežava jasan diskurs te zajedničku suradnju različitih profesija i okruženja u sprječavanju nasilnih i promociji poželjnih oblika ponašanja. Iako su svi ti pokušaji vrijedan doprinos borbi protiv nasilnih interakcija u dječjoj dobi te su značajni za širenje spoznaja za prevenciju i tretman, potrebno je više opreza prilikom definiranja nasilja i zlostavljanja, a posebice prilikom kategoriziranja djece.

Etiketiranje formira ponašanje

„Nasilnik“ i „zlostavljač“ nerijetko znače stigmatizaciju djece koja mogu biti uključena u nasilna ponašanja, no u manjoj mjeri i opsegu. Uostalom, iako je nasilje kao i zlostavljanje prisutno u

životima djece, istraživanja pokazuju da su ekstremna zlostavljanja rijedak događaj, i da ih čine i doživljavaju samo neka od njih. Etiketa zlostavljača djeteta stavlja u kontekst kojeg se teško riješiti, a moguće je i samoispunjavajuće proročanstvo kada djetete zapravo slijedi dobivenu etiketu, prihvaća je i integrira u svoje svakodnevne interakcije. Osobinu „zlostavljača“ teško je transformirati; to je kompleksno obilježje koje sa sobom u vršnjačkoj skupini može značiti određen status, ali i osjećaj osobne bespomoćnosti upravo zbog izravnog stigmatiziranja okoline. Slično je i sa „žrtvama“, koje se već od najranije dobi stavlja u poziciju nemoći. Prati ih osjećaj bespomoćnosti u težnji za promjenom i zauzimanjem za vlastitu dobrobit te nisko samopouzdanje, što može značiti da se „ukopaju“ u svoje uloge s obzirom na uključenost u nasilna ponašanja, bez perspektive za promjenu.

S druge strane, činjenje i doživljavanje nasilnog ponašanja nije osobina ni odrednica karaktera. Ponašanje je nešto što možemo promijeniti, na što imamo utjecaj, što možemo osvijestiti i nad njim imati kontrolu. Obrasci ponašanja se uče, usvajaju i mijenjaju te postaju naš osobni pečat u izražavanju naše osobnosti u interakcijama s drugim ljudskim bićima i svijetom koji nas okružuje.

Sjajno je da stručnjaci sve više raspravljaju upravo o poteškoćama terminologije u imenovanju nasilnih ponašanja te opreznije koriste definicije i kategorizacije kod različitih oblika nasilja među djecom, senzibilizirajući javnost i stručnjake (što je svrha i ovog teksta) da bi u konačnici pridonijeli jasnijim, efikasnijim i fokusiranijim programima i naporima za sprječavanje nasilnog ponašanja među našim najranjivijima.

Dr.sc.Lucija Vejmeka, dipl.soc.radnica

Preventivna kampanja za suzbijanje nasilja

Živim život bez nasilja

Izloženost nasilju, u svim njegovim pojavnim oblicima, direktno ili indirektno neizbježno utječe na današnje društvo i pojedinca.

Djeca i mladi, čak i kada nisu aktivni sudionici nasilnih i diskriminirajućih aktivnosti, i to kao žrtve, napadači ili promatrači, nasilne informacije i sadržaje često i nesvjesno usvajaju putem društvenih medija. Kako djeca u toj fazi života nerijetko nisu sposobna prepoznati nasilne poruke i oblike, kod njih se kroz odrastanje razvija neosjetljivost na nasilje i patnju drugih.

Da li je kultura nasilja kultura u kojoj želimo odgajati buduće naraštaje naše djece? Svakako da nije, a svatko od nas, neovisno o tome da li je roditelj, stručni suradnik ili službena osoba, mora biti aktivno uključen u promociju vrijednosti nenasilja i nediskriminacije. Poticajna i sigurna obiteljska sredina, potpora roditelja, informiranost stručnih službi, ali i senzibiliziranost cijele društvene zajednice, čine nužan preduvjet u sigurnom odrastanju mladih.

Nacionalna strategija prevencije nasilja

U Republici Hrvatskoj, od 2010. do 2013. godine, Ministarstvo unutarnjih poslova, u suradnji s UNDP-om i brojnim drugim partnerima, provodilo je preventivnu kampanju za suzbijanje nasilja u obitelji i nasilja nad ženama te, manjim dijelom, i nasilja među mladima i vršnjačkoga nasilja, pod nazivom „Živim život bez nasilja“.

Kampanja je 2013. godine nadograđena u nacionalni preventivni projekt, koji i danas kao ključni strateški partneri zajednički provode Ministarstvo unutarnjih poslova i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.

Preventivni projekt „Živim život bez nasilja“ usmjeren je na sprječavanje nasilja prema ženama, nasilja u obitelji, prevenciju vršnjačkoga nasilja, uz promicanje kulture nenasilja i nediskriminacije, a 2013. godine nagrađen je kao najbolji projekt primarne prevencije od strane Europske mreže za prevenciju kriminaliteta (EUCPN). U samoj izvedbi projekta, nadležnim ministarstvima pridružile su se i obrazovne ustanove, socijalne i zdravstvene službe, organizacije civilnoga društva, glumci, glazbenici i drugi umjetnici te lokalna zajednica.

Projekt „Živim život bez nasilja“ ciljano je fokusiran na interaktivnu edukaciju djece o važnosti sprječavanja svih oblika nasi-

lja, kao i o važnosti ranog prepoznavanja nasilja, načina najbolje reakcije, zaštite, pomoći te važnosti izgradnje kulture dijaloga i tolerancije.

Projekt se na razini Republike Hrvatske provodi kroz tri komponente:

1. interaktivnu radionicu
2. umjetničko - edukativni program
3. interaktivnu parlaonicu

Ciljevi projekta uključuju:

- izgradnju kulture nenasilja među mladima te prevenciju svih oblika nasilja (nasilja u obitelji, nasilja prema ženama i nasilja među mladima),
- identifikaciju rizičnih čimbenika te razvoj zaštitnih mehanizama kod djece i mladih kako bi se poboljšale njihove socijalne veze, odnosno kako bi se zaštitila djeca i mladi od mogućih rizičnih ponašanja povezanih s problemom nasilja,
- unaprjeđenje sustava zaštite djece od nasilja u obitelji, vršnjačkoga nasilja i drugih oblika nasilja,
- osnaživanje međusektorske suradnje nadležnih institucija, ustanova i organizacija u području prevencije i suzbijanja različitih oblika nasilja usmjerenih prema mladima,
- poticanje na angažman i djelovanje svih segmenata društva u području prevencije nasilja, uključujući obitelj, odgojno-obrazovne ustanove, policiju i druga nadležna tijela, institucije i organizacije, lokalnu zajednicu (Vijeća za prevenciju), kako na regionalnoj, tako i na nacionalnoj razini.

Njegova dobra prihvaćenost među djecom, roditeljima i njihovim nastavnicima diljem Republike Hrvatske najbolji je motiv i obveza za nastavak njegove sustavne provedbe.

Davor Čorak, dr. med.spec.epidemiologije

Asertivna i nenasilna komunikacija

Riječi ranjavaju jače od noža

Komunikacija je složen i višedimenzionalan proces kojim dijelimo informacije s drugima i primamo ih od drugih. Zbog sveprisutnosti i kompleksnosti komunikacije, teško ju je definirati pa danas postoji velik broj definicija. Mnoge od njih uključuju element promjene, utjecaja nas na druge i drugih na nas i poticaja za mijenjanje vlastitog ponašanja ili ponašanja druge osobe.

Psiholozi se slažu u tome da svaki socijalni odnos nije određen isključivo iskustvom, motivima, stavovima i očekivanjima, već je istodobno i izvor novog iskustva, stavova i očekivanja, što bi značilo da svaka interakcija mijenja sve uključene osobe.

Komunikaciju ne možemo izbjeći, ona se odvija i u situacijama kada ne želimo komunicirati, a i naše prekidanje razgovora i napuštanje prostorije šalje određenu komunikacijsku poruku. Komunikacija je ireverzibilna tako da je gotovo nemoguće vratiti poslanu poruku te ovisi o kulturnim okvirima i društvenim kretanjima, ali i o osobnoj moći i ulogama koje imaju osobe koje međusobno komuniciraju. Istraživanja na području psihologije ističu da ljudi sebe često percipiraju kroz socijalne kategorije u obitelji, radnoj sredini i općenito, u interakcijama koje imaju s drugima, o čemu ovisi i komunikacija.

Komunikacija „na razini“

Multidimenzionalnost komunikacijskog procesa može se prikazati kroz razine komunikacije. Te razine su intrapersonalna i interpersonalna komunikacija, grupna i javna komunikacija, a komunicirati, osim s ljudima, možemo i sa svijetom oko sebe: životinjama, stvarima i, općenito, prostorom koji nas okružuje.

Intrapersonalna komunikacija objašnjava se kao komunikacijski proces koji protječe unutar jedne osobe, koja je ujedno i pošiljatelj i primatelj poruke. Kod interpersonalne komunikacije komunikacija se odvija između dvije osobe te stoga postoje dva pošiljatelja i dva primatelja poruka. Kod komunikacije pojedinca prema grupi postoji jedan pošiljatelj poruke i više primatelja, a kod komunikacije grupe prema pojedincu postoji više pošiljatelja poruke i jedan primatelj. Komunikacija grupe prema grupi sastoji se od više pošiljatelja poruke i više primatelja poruke. Javna komunikacija uključuje javne nastupe i obraćanje većim skupinama ljudi.

Razvojem modernih tehnologija uvodimo nove oblike i načine komuniciranja. No, vlastita povlačenja unutar raznih

„ekrana“, s kojima provedemo znatan dio našega dana, znači odmicanje od sebe i od drugih te, nerijetko, samo površnu interakciju s neprovjerenom „šumom informacija“. Moderne tehnologije mogu biti korisne u raznim situacijama, poput komunikacije na duge relacije te za informiranje i usvajanje znanja, no svatko od nas odgovoran je da nauči kako prepoznati, preuzeti i uživati provjerene i korisne sadržaje.

Komunikacijom do preživljavanja

Stručnjaci se slažu u tome da postoji trajna, univerzalna i snažna potreba među ljudskim bićima da stupaju u interakciju jedni s drugima i međusobno komuniciraju, što ih čini socijalnim bićima. Naši preci koji su živjeli u grupama imali su veće šanse za preživljavanje od izoliranih pojedinaca, a tijekom evolucije upravo su komunikacija i interakcija imale značajnu ulogu kod usvajanja, unapređenja i prenošenja različitih vještina. Dakle, komunikacija je preduvjet za učenje i bez nje društvo kakvo danas poznajemo ne bi postojalo.

Prednosti komunikacije korisne su i za pojedince. Kroz komunikaciju oblikujemo svoj identitet, gradimo osobnost te iskazujemo karakter. Pojedinci koji su u komunikaciji vještiji, općenito su zadovoljniji svojim životom i bolje se nose sa stresom. Ljudi uživaju u interakciji s drugima, ona ih emocionalno ispunjava i pridonosi pozitivnim promjenama. Čak i u situacijama kada komunikacija s drugima može biti izvor sukoba i poteškoća, konstruktivnim rješavanjem situacije ostaje osjećaj zadovoljstva i lakoće. Važno je naglasiti da se komunikacija mijenja, komunikacijske vještine uče, a komunikacijski stilovi izgrađuju. Vlastite komunikacijske slabosti i snage možemo osvijestiti i unaprijediti.

Komunikacijom možemo graditi odnose i rušiti zidove između nas i druge osobe, a možemo i dizati zidove i rušiti odnose. Ona može potaknuti bliskost s drugima, ali i stvarati prostor nerazumijevanja između pojedinaca. Komunikacijom se otvaramo drugima, uključujemo ih u svoj svijet i dopuštamo sebi da upo-

znamo njihov. Sam pojam nenasilne komunikacije, koji je danas uvriježen u svakodnevnom životu i u stručnim izrazima, zapravo ukazuje na to kakvu komunikaciju ne želimo. Takvim negativnim definiranjem pojma referiramo se na one komunikacijske procese koji ne uključuju agresivne i nasilne komunikacijske obrasce.

Sukob nije negativan

No, stručnjaci se slažu da su sukobi sastavni i neizbježan dio ljudskog iskustva i ljudske interakcije, oni su česta i univerzalna pojava koja se javlja unutar samog čovjeka i između dvije ili više osoba. Sukob definiramo kao situaciju u kojoj postoje suprotna zbivanja i tendencije, ponašanja i emocije, a ujedno može označavati i situaciju u kojoj jedna od uključenih strana percipira ponašanje druge osobe kao frustrirajuće. Iako se sukobi često spominju kao negativna pojava, sukob sam po sebi nije destruktivan i negativan. On može dovesti do boljeg sagledavanja problema i poticanja novih, uspješnijih rješenja. Sukobi su neizbježni, ali često mogu biti dobri za ljudski razvoj jer predstavljaju priliku za učenje novih i nenasilnih metoda njihova rješavanja. Kroz sukob učimo vrlo vrijedne vještine pregovaranja, uvažavanja, tolerancije i opraštanja. Sukob pomaže osobi da se suoči s mišljenjima i vrijednostima drugačijima od vlastitih, pa ih upravo zato ne treba sprječavati, već bolje razumjeti i poraditi na usvajanju adekvatnih načina njihova rješavanja.

Rješavanje sukoba, odnosno različiti načini suočavanja sa sukobima, predstavljaju poseban aspekt socijalnih vještina, odnosno naučenih oblika ponašanja. Rješavanje sukoba uključuje postizanje dogovora sukobljenih strana, uključuje slušanje i uvažavanje stavova, misli i osjećaja koji su različiti od naših, uključuje suradnju i razumijevanje. Postoje brojni mogući načini i stilovi rješavanja sukoba, koji ovise o osobnim i okolinskim karakteristikama. Ne možemo reći da je jedan način i stil rješavanja sukoba sam po sebi bolji od drugih; oni su različiti od osobe do osobe, situacijski su uvjetovani i podložni su promjenama kako bi se prilagodili i bolje odgovarali novim okolnostima. Kako bi rješavanje sukoba bilo uspješno, nenasilno i konstruktivno, potrebne su određene vještine i osobine pojedinca. Potrebno je da osoba bude spremna na suradnju, da se kod nje razvija osjećaj

samopouzdanja te da je upoznata s vještinama nenasilnog rješavanja sukoba i da ima konstruktivne karakteristike i vještine asertivne komunikacije.

Riječi spajaju ljude

Asertivnom ili prosocijalnom komunikacijom nazivamo njene pozitivne oblike, kojima se promiču poželjni obrasci i stilovi interpersonalnog komuniciranja. To je ona komunikacija kojoj je cilj da spaja, a ne razdvaja osobe u komunikacijskom procesu, da stvara i kreira, a ne udaljava i narušava. Osobe koje koriste takve oblike komunikacije znaju se založiti za sebe i za druge, dobri su slušatelji te rado dijele informacije koje imaju o sebi i o svijetu koji ih okružuje. Takva komunikacija uključuje druge i ne osuđuje ih, ona se otkriva, a ne skriva te daje i uzima u cirkularnom procesu nesebične razmjene.

Glavna je podjela komunikacije na verbalnu i neverbalnu, ovisno o tome uključuje li riječi kao dogovorene simbole koji nose značenje ili pokret, dodir, osmijeh ili neku drugu neverbalnu gestu. No, čak i kada verbalno komuniciramo s drugima, ta komunikacija nije bazirana isključivo na riječima, čak i tada veći dio komunikacije otpada upravo na neverbalne signale, način na koji je riječ izgovorena, energiju i vibraciju koju nosi i skrivenu misao iz koje je potekla.

Bogatstvo međuljudskih odnosa

Kvantni fizičari danas ističu da je sve što postoji u svemiru samo energija koja se razlikuje isključivo po stupnju gustoće te da je svaka naša misao određeni energetska oblik koji je kao takav neuništiv, posvuda prisutan i ima sposobnost prelaska iz jednog oblika u drugi. S gledišta kvantne fizike, misao je energija određene frekvencije i vibracije, a hipoteze u tom području idu tako daleko da nalažu da mislima stvaramo vlastitu fizičku realnost. Ako o tome razmislimo s gledišta komunikacije, onda je jasno da svakom misli koju uputimo sebi ili drugima šaljemo određenu energetska poruku koja utječe na interakciju.

Iako se neki od tih pristupa čine kao znanstvena fantastika, tjeraju nas da razmislimo o mogućnostima i moćima koje posjeduju naše misli, a kojima možemo aktivno utjecati na svijet oko sebe. Pozitivna komunikacija uključuje sklad našeg emocionalnog, misaonog, duhovnog, materijalnog te fizičkog bića u interakciji sa sobom, drugim ljudima, ali i prostorom koji nas okružuje. Tek kada postignemo balans na tim razinama, možemo govoriti o onoj bazičnoj nenasilnoj, ljudskoj, moćnoj komunikaciji s kojom imamo mogućnosti mijenjati svijest i svijet.

Uostalom, mnogi duhovni pravci i učitelji slažu se u tome da prava duhovnost nije samo u meditacijama, knjigama i različitim duhovnim praksama, nego se reflektira upravo u našim odnosima, interakciji i komunikaciji s drugim ljudskim bićima.

Dr.sc. Lucija Vejmelka, dipl.soc.radnica

Patnja u “sigurnoj” luci

Nasilje u obitelji i nasilje nad ženama prepoznato je kao važan društveni problem u Hrvatskoj unazad 15-ak godina. Dio slagalice mjera usmjerenih na sprječavanje i zaustavljanje nasilnog ponašanja u obitelji jest i stručni rad s počiniteljima nasilja. Psihosocijalni tretman počinitelja nasilja u obitelji u Rijeci provodi se od samog početka, već 10 godina, u sklopu Udruga U.Z.O.R.

Riječko iskustvo pokazuje da su počinitelji 85% muškarci, a 15% žene. Neki potječu iz obitelji u kojima je bilo nasilja, a neki ne. Oko polovice počinitelja nasilja prekomjerno konzumira alkohol, dok druga polovica tome nije sklona. Svi počinitelji nasilja u obitelji nisu isti. Ne radi se samo o pitanju težine i učestalosti zlostavljanja, radi se o posve različitim ličnostima i motivaciji. U literaturi se navode tri tipa počinitelja nasilja u obitelji:

1. Pasivno- zavisni 50%

Nisu nasilni izvan obitelji. Najmanje koriste teško fizičko nasilje, i to čine sporadično. Često potiskuju ljutnju, prekomjerno kontroliraju negativne emocije i tek nakon dugog perioda potiskivanja eksplodiraju na stresni događaj. Nasilni ispadi su rijetki, povezani su sa stresom. U braku su relativno zadovoljni. Imaju stabilnu vezu, privrženi su partnerici. Manje su ljubomorni. Osjećaju žaljenje i krivicu zbog svog nasilja te preuzimaju odgovornost za nasilno ponašanje. Imaju manji problem kontrole ponašanja, manje su sklони zloupotrebi alkohola, češće su trajno zaposleni. Liberalnih su stavova.

2. Ciklički (uporni) 25%

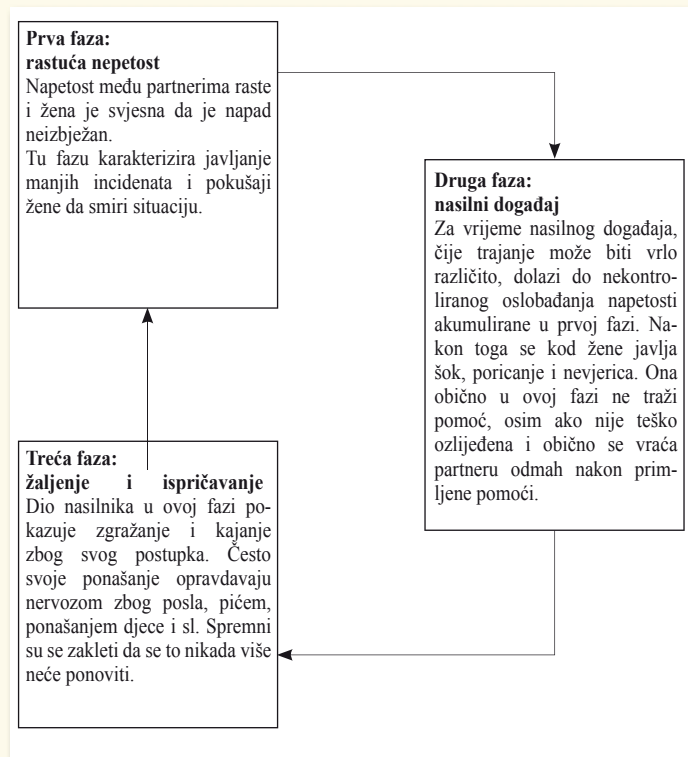
Nasilni su prvenstveno prema svojim partnericama. Za te je osobetipično cikličko izmjenjivanje dobrih i loših faza raspoloženja. U lošoj fazi vrijeđaju, psuju, predbacuju, udare, a u dobroj kupuju cvijeće, koriste sve što je moguće da spase vezu. Izrazito su ljubomorni, posesivni, ne mogu podnijeti da im partnerica razgovara s drugim muškarcem, kontroliraju partnericu. Tradicionalnih su i patrijarhalnih shvaćanja, vjeruju da je muškarac glava u obitelji, vjeruju u strogu podjelu muško-ženskih uloga, podcjenjuju žene. Imaju nisku toleranciju na stres, prekomjerno reagiraju na sitnice, često su loše volje, napeti, iritiraju ih sitnice. Skloni su okrivljavati partnericu kad stvari krenu loše. Probleme rješavaju nasiljem. Nisu sklóni preuzeti odgovornost za svoje ponašanje, nego za to krive druge ljude, prvenstveno partnericu. Mogu biti iz svih socijalnih slojeva, od najsiromašnijih do najbogatijih. Koriste srednje do teško nasilje. S vremenom se nasilje povećava, a najopasnije je kad žena odluči napustiti svog partnera.

3. Antisocijalni (psihopatske ličnosti) 25%

Obično su nasilni i izvan obitelji. Koriste šarm, manipulaciju, prijetnje i nasilje kako bi postigli svoje ciljeve. Sebe drže vrednijima od drugih, a druge sredstvom za postizanje svojih ciljeva. Najčešće imaju dijagnosticiran poremećaj ličnosti, zlorabe alkohol i već su bili u sukobu sa zakonom. Njihovo nasilje je najteže i često. Često imaju nestabilne i kraće veze. Emocionalno su hladni, ne osjećaju žaljenje te nemaju suosjećanja za žrtvu. Okrivljavaju žrtvu. Impulzivni su, neodgovorni, sklóni patološkim lažima. Probleme rješavaju prijetnjama i nasiljem. Imaju najrigidnije i najkonzervativnije stavove u odnosu na žene.

Iskustva u radu sa zlostavljanim ženama pokazuju da nasilje s vremenom eskalira te postaje učestalije i brutalnije. Nasilje nad ženama najčešće počinje malim, „bezazlenim“ napadima: omalovažavanjem, uvredama, kontrolirajućim ponašanjima, naguravanjem ili šamarom. S vremenom dolazi do pojačavanja nasilja i težih psihičkih i fizičkih posljedica.

Ilustracija prikazuje tipičan ciklus nasilja u slučajevima dugotrajnog obiteljskog nasilja:

Mitovi i činjenice o nasilju u obitelji

O nasilju u obitelji postoje brojni mitovi. Temelje se na uvjerenju da se „takve“ stvari događaju „drugima“. Teško ih je

izmijeniti jer se čini da sadrže zrnice istine. Mitovi pružaju prikladna, ali pojednostavljena objašnjenja složenih socijalnih pojava. Kad ljudi ne raspolažu pravim činjenicama o nekoj pojavi, nastaje specifičan oblik uvjerenja – mit.

Mitovi povezani s nasiljem u obitelji, pogotovo nasiljem nad ženama, brojni su. U mitove vjeruju i počinitelji nasilja, i žrtve nasilja, ali i profesionalci (policijci, liječnici, suci, socijalni radnici), pa tako vjerovanje u mitove utječe na odluke koje donose.

Ovdje su navedeni najčešći mitovi karakteristični za naše šire kulturno okruženje:

	Mitovi	Činjenice
1.	Žrtva uzrokuje nasilje. Zlostavljana žena "je to tražila".	Zlostavljač uzrokuje nasilje. On je odgovoran za svoje akcije.
2.	Ženino ponašanje nekad zasluži da ga muškarac ispravi, pa i nasilno.	Muškarci i žene su ravnopravni. Nije moguće mijenjati tuđe ponašanje, osobito ne silom.
3.	Žrtve uživaju u nasilju. Da nije tako, otišle bi od zlostavljača.	Nitko ne uživa kad je zlostavljan.
4.	Nasilje u obitelji i među bračnim partnerima njihova je privatna stvar.	Nasilje u obitelji ozbiljan je društveni problem.
5.	Ako žrtva napusti zlostavljača, nasilje će prestati.	Većina žrtava je u većoj opasnosti kad ostavi zlostavljača.
6.	Alkohol i zloupotreba droga stvarni su uzroci nasilja u obitelji.	Općenito govoreći, alkohol i droga nisu uzroci nasilnog ponašanja.
7.	Zlostavljanje u obitelji događa se samo u nižim društvenim slojevima.	Nasilje u obitelji zbiva se u svim društvenim slojevima.
8.	Učestalost nasilja u obitelji pretjerano je naglašena, to i nije tako velik problem.	Bez obzira na statističke pokazatelje, nasilje u obitelji značajan je društveni problem.
9.	Žene su nasilne kao i muškarci.	Muškarci su značajno češće počinitelji nasilja u obitelji.
10.	Zlostavljane žene biraju nasilne partnere. Čak i kad takva žena ostavi nasilnog partnera, naći će drugog koji će ju ponovno tući.	Iako dio zlostavljanih žena ponovno nađe nasilnog partnera, žene ih ne traže i ne teže nasilnom odnosu.
11.	Tjelesni napad muškarca na partnericu izolirani je događaj i vjerojatnost njegovog ponavljanja je mala.	Tjelesno nasilje dio je složenog obrasca moći i kontrole u partnerskom odnosu.
12.	Nasilje među partnerima najčešće se svodi na malo naguravanja.	Nasilje među partnerima uključuje razne oblike tjelesnog ugrožavanja.
13.	Ako muškarac tuče ženu, mora da je mentalno bolestan.	Mentalna bolest nije preduvjet obiteljskog nasilja.
14.	Muškarac koji samo prijeti tjelesnim ozljeđivanjem svojoj partnerici nije zlostavljač.	Prijetnje predstavljaju specifičan oblik zlostavljanja.
15.	Muškarci koji su nasilni ne mogu si pomoći.	Muškarci mogu promijeniti svoje nasilno ponašanje.
16.	Bračne tučnjave nisu ozbiljne. To se događa u svakom braku.	Bračne tučnjave su ozbiljne i zahtijevaju pozornost društva.
17.	Djeca trebaju svog oca iako je nasilan prema njihovoj majci. Žena bi za dobro djece trebala ostati s takvim partnerom.	Odrastanjem u takvoj obitelji djeca uče biti nasilna.
18.	Nasilje i ljubav ne idu zajedno.	Ljubav ne isključuje nasilje.
19.	Žene često previše prigovaraju i zanovijetaju, a to muškarce dovodi do nasilnog ponašanja.	I muškarci često prigovaraju i zanovijetaju. Neki muškarci nikada nisu nasilni prema partnericama, bez obzira na to koliko one prigovarale.
20.	Nasilje je jedini način da se zaustavi žena koja izluđuje partnera.	Svatko je odgovoran za svoje osjećaje i postupke. Uvijek postoje drugi načini rješavanja problema.
21.	Muškarac je glava obitelji i treba ga slušati.	Bračni partneri su ravnopravni, zajednički odlučuju o obiteljskim pitanjima i trebaju se međusobno poštivati.
22.	Ne treba se miješati u bračne odnose, neka muž i žena sami riješe svoje probleme.	Nasilno ponašanje nije „problem“ nego kažnjivo djelo. Žrtva kojoj je ugrožena sigurnost ne može to sama „riješiti“ i ima pravo na pomoć.

Osoba koja čini nasilje neće, u pravilu, prestati činiti nasilje ako to ne izazove po nju negativne posljedice. Međutim, kada se nasilje prepozna i prijavi, te uz intervenciju i pomoć nadležnih institucija, kod većine počinitelja nasilja dolazi do manjih ili većih pozitivnih promjena. Zbog toga je važno prepoznati vlastita vje-

rovanja u mitove, osvijestiti da netko čini nasilje te tražiti pomoć za sebe ili za osobe za koje znamo da su izložene nasilju, kako bi se nasilje zaustavilo.

Dušica Branković, prof. psihologije,
Daniel Antunović, prof. psihologije

Sklonište za žrtve obiteljskog nasilja

Toplina doma i ljudske riječi

Kada se govori o obiteljskom nasilju, najčešće se kreće od podjele na psihičko, fizičko, seksualno i ekonomsko, a mi ćemo se ovom prilikom kratko osvrnuti na one najmanje prepoznatljive oblike, kao i na sam termin žrtve obiteljskoga nasilja.

Riječ žrtva, koja se koristi u kontekstu osobe koja je izložena nasilju u obitelji, nije najsretniji termin, ali se koristi u nedostatku boljega, imajući na umu da je osoba koja traži pomoć puno više od žrtve. Osobama u savjetovanju često su prihvatljiviji termini „izložena nasilju“ ili „preživjela nasilje“.

U sigurnom okrilju

Od svih oblika nasilnoga ponašanja u obitelji, bilo da govorimo o fizičkom, psihičkom, seksualnom ili ekonomskom, iskustvo nam govori da je fizičko najlakše prepoznati i definirati.

U radu sa ženama koje su izložene nasilju u obitelji često prepoznajemo njihov osjećaj da nešto u partnerskom odnosu nije dobro, ali one to nisu u stanju verbalizirati drugim osobama, primjerice prijateljici, roditeljima ili djelatnicima u institucijama/organizacijama kada traže pomoć i podršku. Ekonomsko i seksualno nasilje često ostaju neprepoznati te se do razgovora o tim oblicima nasilja dolazi znatno kasnije u savjetovanju, nakon što se uspostavi odnos povjerenja te se žene osjećaju sigurno i zaštićeno dijeleći svoja najintimnija iskustva. Najviše poteškoća u definiranju odnosi se na prepoznavanje psihičkoga nasilja. Radi boljeg razumijevanja, navest ćemo najčešće oblike psihičkoga nasilja, kao što su situacije u kojima partner, ali isto tako i bilo koja druga osoba u obitelji, kada je ljubomoran vrijeđa, omalovažava, govori uvredljive riječi, optužuje za svoje ponašanje, prijeti da će napustiti ženu i oduzeti djecu, izolira partnericu od drugih osoba, nadgleda je, ne dopušta joj spavati. U psihičko zlostavljanje spadaju i zabrane upotrebe automobila ili telefona, izrazita ljubomora, donošenje svih odluka bez konzultacija s ukućanima i općenito maltretiranje članova obitelji.

Kada definiramo psihičko nasilje u obitelji, dobro je imati na umu da je psihičko nasilje ono koje je kod žrtve nužno prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost.

Nije svakoj ženi koja je izložena obiteljskom nasilju potreban siguran smještaj u Skloništu i iz toga razloga otvoreno je i Savjetovalište, koje je dostupno svima koji su izloženi obiteljskom nasilju.

Svaka osoba može se slobodno javiti i naručiti se za dolazak u Savjetovalište. Ako to iz nekog razloga nije moguće, tada se

može dogovoriti telefonsko savjetovanje, budući da se na telefon javljaju isključivo stručne djelatnice s višegodišnjim iskustvom u radu s osobama izloženim obiteljskom nasilju.

Ženama i djeci kojima je ugrožen život, zdravlje ili fizički integritet potrebno je osigurati siguran smještaj u Skloništu. Različiti su načini na koje se može realizirati smještaj u Sklonište. Svaka osoba može se obratiti osobno u Savjetovalište, ili putem telefona, te zatražiti smještaj prilikom čega će dobiti sve potrebne informacije. Također, u Sklonište se može doći posredstvom policije ili centra za socijalnu skrb s kojima U.Z.O.R. ima odličnu suradnju.

Svaka ima svoju priču

U radu sa ženama primijećen je njihov veliki strah od nepoznatog, uz negativna očekivanja i predrasude. Ipak, obično već pri prvom dolasku žena i djece u Sklonište slijedi uzdah olakšanja, nakon čega govore kako su imale neku neodređenu sliku o tome kako izgleda život u Skloništu. Često se čuju rečenice: „Mislile smo da ćemo biti zaključane... da nećemo smjeti izlaziti... da se nećemo smjeti javiti roditeljima i prijateljima... da nećemo smjeti s djecom u grad ili park...“, no na kraju se ugodno iznenade uvjetima i atmosferom u Skloništu. Sve osobe zaslužuju kvalitetnu podršku koja, uz ljudski, stručan i profesionalan odnos, uključuje i ugodno mjesto za stanovanje, a nužna pravila u Kući ni na koji način ne ograničavaju njihove slobode i dostojanstvo.

Svaka žena koja je na bilo koji način izložena nasilju u obitelji osoba je sa svim svojim specifičnostima i različitostima koje nastojimo prepoznati i ne pokušavamo ju svrstati „u kućice“ niti želimo promatrati u kategoriji žrtve obiteljskog nasilja. Svaki pokušaj da o ljudima s kojima radimo razmišljamo kroz prizmu kategorija vodi do propuštanja velikog broja informacija, uvida, znanja i vrijednosti koje osoba nužno ima. Uvjereni smo da nema

univerzalnog modela kako raditi sa ženama koje su izložene nasilju u obitelji i inzistiramo na individualnom pristupu i prepoznavanju specifičnih potreba svake pojedine žene i djeteta. Naša je uloga pomoći ženi da pronađe svoj put na način koji je njoj najprimjereniji u određenom trenutku.

U.Z.O.R., kao organizacija koja vodi Sklonište, polazi od pretpostavke da žene koje su izložene obiteljskom nasilju i njihova djeca zaslužuju dobiti pravu mogućnost za novi početak, za život bez nasilja, i zato nastoji osigurati najbolje uvjete, kako prostorne, tako i one ljudske, kako bi se to i ostvarilo. Što znači „ljudske uvjete“? Kontinuirano usavršavanje djelatnica koje rade sa ženama i djecom te njihova osviještenost za potrebe korisnika, kao i primjeren odgovor na te potrebe, dovode do osiguravanja konteksta za međusobnu komunikaciju i stvaranje uvjeta za ostvarivanje potencijala pojedinca.

Principi rada u Skloništu U.Z.O.R.-a usmjereni su na poštivanje svakog pojedinca i prilagodbu njegovim individualnim potrebama i mogućnostima. Sklonište nije dom socijalne skrbi, već mjesto na kojem osoba, uz stručnu pomoć i podršku, može dobiti potrebnu zaštitu te mogućnost promjene svoga života i priliku za novi početak.

Zasaditi sjeme samopoštovanja

Uvažavajući činjenicu da su žene koje dolaze u Sklonište odrasle osobe, koje su zbog nasilnog ponašanja svog partnera ili drugog člana obitelji bile primorane pronaći zaštitu, važno je pomoći im vratiti vjeru u sebe i svoje sposobnosti. U tom smislu potrebno je razumjeti kontekst zbog kojega to nisu mogle učiniti samostalno, ali i promijeniti referentni okvir za tumačenje te situacije te im pomoći uvidjeti da je potražiti konkretnu pomoć kada je potrebna znak zrelosti, a ne slabosti, i često predstavlja prvi i odlučujući korak ka promjeni postignutoj vlastitim snagama.

Da bi žene mogle početi vjerovati da mogu same, važan je individualizirani pristup i prilagodba potrebama i mogućnostima svake pojedine žene i njezinom sustavu postojeće podrške, kako bi im se na toj osnovi pomoglo osigurati uvjete za život bez nasilja.

Iako možda zvuči banalno, mogućnost koja je u Skloništu pružena ženama da same organiziraju vođenje kućanstva, prehranu, same preuzmu određene obveze kojih su prije bile lišene, poput brige o financijama, osigurava uvjete za stjecanje, odnosno vraćanje samopouzdanja, povjerenja u sebe i svoje mogućnosti, kao i spoznaju da to mogu napraviti same i biti samostalne. Takav kontekst značajno pridonosi samoostvarenju, a posebice je to važno imajući na umu da u nasilnom odnosu i u okruženju obiteljskog nasilja nisu mogle sudjelovati u donošenju odluka, često čak ni o onim svakodnevnim stvarima.

Njegovanje principa i načina rada temeljenih na individualnom pristupu, a posebice u tipu socijalne usluge poput stanovanja, često je iznimno zahtjevan zadatak. No, dosadašnja iskustva, rezultati, kao i evaluacija od strane korisnika, govore nam da

takav tip usluge značajno pridonosi samopouzdanju i osamostaljivanju.

Odluka o odlasku od nasilnog partnera nije dovoljna bez sveobuhvatne, kvalitetne i sustavne podrške svih dionika društva.

Raditi takav posao, biti dio priče sa ženama i djecom koja su preživjela obiteljsko nasilje i nastojati im pomoći u pronalasku izlaza i stupanja u slobodan život bez nasilja, težak je i iscrpljujući zadatak, koji organizacija koja vodi sklonište sigurno ne može kvalitetno realizirati bez podrške lokalne zajednice, državnih tijela i društva u cjelini.

Pomoći znanjem

Rezultati govore sami za sebe: u posljednje tri godine niti jedna žena koja je boravila u Skloništu nije se vratila počinitelju nasilja, sve su sebi i svojoj djeci uspjele nakon odlaska iz Skloništa osigurati uvjete za miran, kvalitetan i sretan život. Važno je napomenuti da je u tome značajno pomogla lokalna zajednica, odnosno Grad Rijeka subvencijama, primjerice za stanovanje, boravak u vrtiću, marendu u školi, produženi boravak u školi, prijevoz i dr., i da to predstavlja važan aspekt podrške ženama i njihovoj djeci, posebno nakon odlaska iz Skloništa. Subvencije koje osigurava Grad Rijeka zasigurno visoko pozicioniraju Rijeku na ljestvici socijalno osjetljivih gradova.

Stručnim radom u Skloništu te pozitivnim i poticajnim okruženjem lokalne zajednice postižu se iznadprosječni rezultati i značajno visok postotak osamostaljenja žena nakon izlaska iz Skloništa. One nakon toga više nisu ovisne ni o kome, a onda nisu niti primorane na povratak nasilnome partneru.

Ono što valja imati na umu u radu sa ženama koje su izložene nasilju u obitelji, a i s ljudima općenito, jest da treba pažljivo slušati, čuti i nastojati razumjeti, a onda i staviti sve naše znanje i vještine koje imamo na raspolaganje kako bismo osigurali uvjete za kreiranje konteksta koji olakšava promjene.

Želimo istaknuti da, iako vlada uvriježeno mišljenje da se žene nakon boravka u skloništu u velikom broju vraćaju nasilnom partneru, naše iskustvo govori da velika većina žena po odlasku iz Skloništa živi samostalan život, zapošljavaju se i ne ovise ni o pojedincu niti o društvu, ali za to im treba osigurati sustavnu, kvalitetnu i sveobuhvatnu podršku.

**Paula Bogović, dipl.psih.
Duška Car Drljača, dipl.psih.**

Seksualno zlostavljanje djece: pedofilija

Tajna uništenog djetinjstva

Seksualno zlostavljanje djece odnosi se na svaku vrstu seksualne aktivnosti između odrasle osobe i djeteta, koju dijete ne može u potpunosti shvatiti, za koju nije razvojno pripremljeno i ne može dati zreli pristanak, odnosno svaku vrstu seksualne aktivnosti koja kod djeteta izaziva nelagodu i koja je protiv njegove volje.

Iz toga proizlazi da seksualno zlostavljanje obuhvaća niz različitih postupaka prema djetetu, koji mogu varirati u intenzitetu i učestalosti. Mogu uključivati fizički kontakt (genitalni ili oralni), u nekim slučajevima i uz upotrebu sile, ili mogu biti bez fizičkog kontakta, kao na primjer izlaganje djeteta pornografskom materijalu, davanje seksualnih aluzija i komentara te egzibicionizam i voajerizam.

Danas se stručnjaci uglavnom slažu u tome da su otprilike jedna od tri do četiri žene i jedan od šest muškaraca doživjeli neki oblik seksualnog zlostavljanja u djetinjstvu. Smatra se da je većina djece zlostavljana od strane poznatih osoba, dok su manji broj prijavljenih seksualnih zlostavljanja počinile žrtvama nepoznate osobe. Mnogi slučajevi ostaju neotkriveni, češće kada je počinitelj djetetu poznat. Procjenjuje se da se tek oko 10% slučajeva seksualnog zlostavljanja otkrije, a još manji postotak biva procesuiran i zlostavljači osuđeni. Od ukupnog broja registriranih spolnih delikata na štetu djece, procjenjuje se da 25-30% njih počinje pedofili pa je velika pozornost društva usmjerena upravo na fenomen pedofilije.

Barem pet godina razlike

Pedofiliju ubrajamo u dijagnostičku kategoriju parafilija (perverzija) u kojoj odrasla osoba ima seksualni interes prema djetetu. Osnovno je obilježje pedofilije bilo koji oblik seksualne aktivnosti s prepubertetskim djetetom. Prema dijagnostičkim kriterijima, moraju postojati snažna maštanja, seksualno uzbuđenje ili ponašanje, koje uključuje seksualnu aktivnost s djecom u razdoblju od najmanje šest mjeseci. Poremećaj obično počinje u adolescenciji, premda neke osobe izjavljuju da ih djeca nisu uzbuđivala do srednje dobi. Tijek je obično kroničan, posebno kod onih koji imaju pedofilne sklonosti spram muške djece, i tu je učestalost recidiviranja dvostruko veća nego kod onih koje privlače ženska djeca.

Osobe kojima je dijagnosticirana pedofilija moraju biti starije od 16 godina i imati barem pet godina više od žrtve. Točni uzroci pedofilije nisu poznati. Postoje podaci da je taj poremećaj učestaliji u nekim obiteljima, ali se ne zna pouzdano je li to zbog genetike ili naučenog ponašanja. Važnim se faktorom smatra

rano iskustvo doživljenog seksualnog zlostavljanja. Većina je osoba s pedofilnim sklonostima heteroseksualna, a mnogi su oženjeni i imaju djecu. Iako se najčešće smatra da su pedofili muškarci, ima i žena pedofila. One su najčešće i same bile zlostavljane u djetinjstvu, a žrtve su im često vlastita djeca ili djeca povjerena na čuvanje.

Opasni predatori

Pedofili najčešće u odnosu sa djecom nisu nasilni, već se postepeno približavaju djetetu te pridobivaju povjerenje djeteta i njegove obitelji. Oni na neki način postepeno "zavode" svoju žrtvu. Vrlo često, kroz unaprijed razrađene i dugotrajne strategije, prikupljaju podatke o djetetu i na taj način postepeno postaju dio djetetova života. Upoznavanje djece često se odvija putem interneta, koji je osobito pogodan medij koji pedofilima olakšava i upoznavanje i dobivanje informacija od djeteta. Nakon toga počinju smanjivati djetetovu suzdržanost u pogledu seksualnosti tako da nude djetetu igre i aktivnosti koje uključuju razodijevanje, počinju davati seksualne komentare ili pokazivati djetetu pornografske materijale. Na taj način započinju zlostavljanje.

Velik dio pedofila približit će se obiteljima koje su siromašne, roditeljima koji su prezaposleni, samohranim majkama kojima je dobrodošla podrška, obiteljima u kojima je prisutna bolest te obiteljima u kojima se, zbog tih ili nekih drugih razloga, briga o djeci zanemaruje ili su djeca prepuštena sama sebi. Pedofil tada dolazi kao spasitelj koji nudi pomoć ili podršku, ostavlja dojam ljubazne, dobronamjerne osobe, uvijek spremne uskočiti i pomoći. Ako je žrtva siromašna, primjerice, pedofil će ju pridobiti skupim igračkama, mobitelima; ako je usamljena, pedofil će se postaviti kao prijatelj. U većini slučajeva osoba je pažljiva prema djetetu, igra se i puna je razumijevanja za dijete, ponaša se prijateljski, može nuditi neku vrstu pomoći ili novac, a istovremeno

pokušava saznati obiteljske ili djetetove tajne. Kada pedofil na taj način pridobije povjerenje djeteta, to mu olakšava da vlastito zlostavljajuće ponašanje drži u tajnosti, nekada ucjenama i zastrašivanjem djeteta.

Strah da im se neće vjerovati, budući da zlostavljači često prijete djetetu ili ga uvjeravaju da mu nitko neće povjerovati, kao i strah od posljedica prijave, mogu biti glavni razlozi zbog kojih djeca ne govore o svom iskustvu. Vrlo mala djeca ne govore jer još nemaju sposobnost shvaćanja onoga što im se dogodilo, niti verbalno mogu opisati vlastita iskustva, a blizak odnos sa zlostavljačem, briga za obitelj i sram također su razlozi nepovjerenja. Zbog toga je važno da stručnjaci koji dolaze u profesionalan dodir s djecom znaju rano prepoznati znakove doživljenog nasilja kod djeteta, kao i neposredne posljedice koje ono ima na dijete, kako bi što prije reagirali.

Kako djeca reagiraju

Reakcije djeteta očituju se na emocionalnom, tjelesnom, ponašajnom planu, na planu seksualnosti, socijalnom funkcioniranju, kognitivnom i neurobiološkom planu i sl., a ovise o nizu faktora, kao što su razvojna dob djeteta, odnos sa zlostavljačem, trajanje i intenzitet zlostavljanja, o djetetovoj razini funkcioniranja prije zlostavljanja, osjetljivosti i otpornosti djeteta, o odnosu s primarnim figurama i obiteljskoj dinamici i sl.). S obzirom na to, reakcije djece mogu biti vrlo različite, pa neka djeca ne pokazuju uočljive negativne posljedice, ili ih pokazuju slabo, dok druga mogu imati dalekosežne i dugotrajne posljedice. Neki su autori posljedice seksualnog zlostavljanja podijelili u četiri kategorije. To su: traumatska socijalizacija, stigmatizacija, osjećaj iznevjerjenosti i osjećaj bespomoćnosti.

Traumatska seksualizacija odnosi se na procese u kojima se djetetova seksualnost, uključujući seksualne osjećaje i stavove, zbog seksualnog zlostavljanja oblikuje na razvojno neprimjeren i disfunkcionalan način. Do traumatske seksualizacije, naprimjer, može doći zbog ponavlanog izlaganja djeteta seksualnom ponašanju zlostavljača koje je neprikladno djetetovom stupnju razvoja, ili kroz razmjenu nježnosti, pažnje, povlastica i darova u zamjenu za seksualno ponašanje, pa dijete uči koristiti seksualno ponašanje kao strategiju za manipulaciju drugima da bi zadovoljilo svoje razvojne potrebe.

Iznevjerjenost se događa kada dijete otkriva da su mu osobe u koje je imalo povjerenja i o kojima je ovisilo direktno naudile ili ga propustile zaštititi. Naprimjer, tijekom ili nakon zlostavljanja, dijete može spoznati da ga je osoba kojoj je privrženo manipulirala lažima ili se odnosila bešćutno prema njemu. Djeca mogu biti iznevjerena i od strane članova obitelji koji ih nisu zlostavljali, ali ih nisu ni zaštitili ili im vjerovali, ili su nakon razotkrivanja zlostavljanja promijenili odnos prema njima. Iznevjerjenost je veća kada seksualno zlostavljanje počinu članovi obitelji ili druge bliske osobe.

Bespomoćnost je osjećaj koji je stvoren kontinuiranim narušavanjem djetetove volje, želja i osjećaja efikasnosti jer su granice djetetovog osobnog prostora i tijela prekršene protiv djetetove volje. To se pojačava uvijek kada zlostavljanje uključuje prisilu i manipulaciju od strane počinitelja te kada djeca vide da su njihovi pokušaji zaustavljanja zlostavljanja onemogućeni, kada osjećaju strah ili se povjeravaju odraslima, ali ih ne mogu pridobiti da im vjeruju ili ih razumiju, ili kad shvate kako ih je ovisnost o zlostavljaču zarobila u zlostavljajućoj situaciji.

Stigmatizacija se odnosi na primanje negativnih poruka tijekom iskustva zlostavljanja koje potiču loše osjećanje, sram i krivnju. Te poruke mogu doći izravno od zlostavljača, koji može kriviti žrtvu za aktivnost, ponižavati ju, ili krišom prenijeti osjećaj srama zbog njenog ponašanja ili pritiska za čuvanjem tajne.

Rješavanje trauma

Tretman seksualno zlostavljanog djeteta važan je aspekt oporavka djeteta. Uključivanjem djeteta u stručni tretman nastoje se smanjiti poteškoće povezane s traumom, korištenjem različitih tehnika, u sigurnoj okolini i uz podršku. Na taj se način djetetu omogućuje da izrazi, razumije i osmisli osjećaje vezane uz zlostavljanje i zlostavljača te se suoči s brojnim reakcijama koje mogu biti vezane uz zlostavljanje. Cilj tretmana za dijete nije zaboraviti zlostavljanje, nego traumatski događaj ugraditi u svoje životno iskustvo, kako zbog prisjećanja na događaj ne bi bilo "izbačeno iz ravnoteže". U tom segmentu, a kao dio tretmana djeteta, važan je i stručni rad s nezlostavljajućim roditeljem.

Tretman je završen kada je smanjen intenzitet djetetovih simptoma tako da više ne ometa prilagođeno funkcioniranje. Dijete bi u tom trenutku trebalo biti sposobno razgovarati o sadržajima povezanim sa zlostavljanjem uz minimalnu emocionalnu neugodu, ne bi smjelo pokazivati paralizu ponašanja ni spolno opterećena ponašanja i moralo bi imati jasnu predodžbu o tome da nije krivo ni odgovorno za zlostavljanje.

Zbog toga, pravovremena i adekvatna intervencija stručnjaka može imati povoljan i dugotrajno pozitivan utjecaj na dijete i njegovu obitelj. Izostane li pomoć, iskustvo zlostavljanja može utjecati na cjelokupni razvoj djeteta.

Mr. Tamara Žakula Desnica, prof. psiholog

Projekt protiv stigmatizacije djece s poteškoćama u razvoju

Stigmatizacija spada u ropotarnicu povijesti

Imati kvalitetan život znači biti aktivan, uključen u svakodnevne životne aktivnosti koje donose zadovoljstvo, na što imaju pravo i osobe s invaliditetom. Osobama s invaliditetom treba omogućiti da žive izvan institucije, u krugu obitelji, pružajući im mogućnost obrazovanja, zapošljavanja, i nastojati da im sva područja života i djelovanja budu otvorena i pristupačna.

Rujan - listopad 2015.

Mentalna retardacija značajno je ograničenje u ukupnom životu pojedinca, karakterizirano ispodprosječnim intelektualnim funkcioniranjem, koje je istodobno popraćeno smanjenom razinom dviju ili više adaptivnih vještina. Institucija je ustanova koja skrbi za osobe s invaliditetom: pruža im smještaj,

radnu okupaciju, rehabilitaciju i mnoge druge programe i aktivnosti, koje provodi tim stručnjaka različitih disciplina.

Pravno regulirano

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom Ujedinjenih naroda rezultat je kon-

daju kratak osvrt na projekt u svrhu evaluacije projekta, što je bila i završna točka programa. S obzirom na dužinu trajanja programa projekta, očekivala se mala promjena, ali sasvim dovoljna da, ako postoji, potakne na daljnji rad, što se i dogodilo. Sudionici su i usmerno, tijekom programa i u samoj evaluaciji, priznali da su zbog neinformiranosti i utjecaja medija imali drugačiju i, sad uviđaju, iskrivljenu sliku o osobama s invaliditetom.

Mala promjena u njihovom shvaćanju i razmišljanju o toj temi vidljiva je iz paralaonice. Sada smatraju da osobama s invaliditetom u razvoju treba pružiti priliku. Ono što ljudima ostaje u sjećanju i najviše pridonosi mijenjanju mišljenja i stavova, bez obzira na vrstu izabrane populacije, jest osobno iskustvo. Projekt je ukazao na pozitivan stav izabrane populacije prema osobama s invaliditetom usprkos prisutnosti predrasuda u društvu. Pokazana je i želja za većom integracijom osoba s invaliditetom.

Uvijek netko zna više i može bolje

Promjena stavova društva prema osobama s invaliditetom zahtijeva stvaranje uvjeta u kojima će doći do interakcije između osoba s teškoćama u razvoju i osoba bez teškoća u razvoju. Prvi korak k tome treba biti uključivanje djece u redovni sustav odgoja i obrazovanja. Problemi osoba s invaliditetom, čini se, konačno su, nakon dugo vremena marginalizacije, postali predmet povećane pažnje stručne i političke javnosti. Brze i snažne promjene u svim sferama života suvremenih društava dovele su do pojavljivanja mnoštva socijalno ranjivih pojedinaца i skupina, koje su često isključivane

i marginalizirane. Briga i odnos zajednice prema osobama s invaliditetom ogledalo su svake uređene države i tu se nepogrešivo može odrediti o kakvoj se državi i o kakvom društvu radi.

Osim što je projekt omogućio početak mijenjanja stavova i načina razmišljanja tih ljudi, postigao je i nešto što se nije očekivalo, niti se o tome razmišljalo, a nadasve je pozitivno i u današnjem društvu potrebno: sudionici projekta počeli su razmišljati o nekim stvarima na koje do sada nisu obraćali pozornost, a možda niste ni vi, a to je: što znači biti potpuno zdrav, moći vidjeti, čuti, raditi. Mnoge je potaknulo na razmišljanje i promjenu stava posljednje pitanje u završnoj anketi: „Opišite neku situaciju u kojoj ste se vi osjećali hendikepirani“. Situacije u kojima su se sudionici osjećali hendikepirani bile su kada su se našli u skupini ljudi koji su znali i mogli nešto više od njih. Nekima je to bila matematika, drugima tjelesni, trećima jezik. Postoji li situacija u vašem životu kada ste se vi osjećali hendikepirano?

Mala je razlika između ljudi jer čovjeka ne čini vanjsština, nego ono što se nalazi unutar njega. Svatko je jedinka, i individualan i poseban na svoj način, sa svojim maminama i vrlinama. Zajednica i postoji zato da jedni druge potičemo, da jedni drugima pomazemo i nadopunjujemo se za dobrobit i na radost svih.

**Kristina Šorić, bacc.med.techn.,
Monika Barak, bacc.med.techn.**

**korištene fotografije iz arhive autora*

Projekt se sastojao od praktičnog i teoretskog dijela programa. U realizaciji praktičnog dijela programa posjetili smo Centar za odgoj i obrazovanje osoba s poteškoćama u razvoju, gdje nam je predstavljen program i način rada s takvom djecom. Sudjelovali smo kao promatrači na jednom njihovom školskom satu kako bismo vidjeli način rada u praksi. Posjetili smo i Centar za rehabilitaciju u Rijeci. Ondje smo se upoznali s prostorom i organizacijom cijele ustanove te načinom na koji rade s korisnicima i koje su im sve zajedničke aktivnosti. Budući da je bilo vrijeme maskenbala, korisnicima smo pomogli izrađivati maske, za vrijeme čega smo se družili s njima i imali ih priliku upoznati. Posjetili smo i udrugu za cerebralnu paralizu i Udrugu za mentalno retardirane osobe, gdje smo također sudjelovali u praktičnom radu.

Iskrivljena slika stvarnosti

U teoretskom dijelu programa održali smo im četiri školska sata, u vremenskom periodu od mjesec dana. U uvodnom satu podijeljeni su im upitnici stavova. Na temelju dobivenih rezultata dalje smo sastavili program prilagođen izabranoj populaciji, s obzirom na njihovo dotadašnje znanje i stečene stavove. Drugi sat bila je parlamentarna tema „Život osoba s poteškoćama u razvoju u instituciji ili izvan nje?“. Smatrali smo da je na taj način mlade ljude najbolje potaknuti da uče o kulturi slušanja i govorenja, vježbanju tolerancije te iznošenju stavova. Sudionici su podijeljeni u dvije grupe. Jednoj grupi, afirmacijskoj, bio je zadatak svojim argumentima dokazati da je život u instituciji bolji

za osobe s poteškoćama u razvoju, dok je drugoj, negacijskoj grupi zadatak bio iznijeti argumente protiv života u instituciji, odnosno zašto smatraju da je proces deinstitutionalizacije dobar za osobe s poteškoćama u razvoju. Rasprava je, očekivano, bila kvalitetna. Sudionici su zainteresirano surađivali i tijekom diskusije bila su spomenuta njihova osobna iskustva, kao i iskustva koja su imali priliku čuti od drugih.

Na trećem satu teoretskog dijela programa projekta održano im je predavanje o djeci s poteškoćama u razvoju – mentalnom retardacijom. U predavanju se govorilo o definiciji, podjeli i etiologiji nastajanja mentalne retardacije i drugih poteškoća u razvoju, kako se manifestira takvo stanje, koliki je i kakav utjecaj okoline na osobe s invaliditetom te kakav je stav poslodavaca o zapošljavanju takvih osoba. Tema je bilo i pitanje što je to institucija, a što deinstitutionalizacija i koji je oblik skrbi potreban osobama s invaliditetom. Diskusija se temeljila na svakodnevnim životnim situacijama u kojima se osobe s invaliditetom mogu naći, a i mi zajedno s njima. Iznosili su i vlastita iskustva i osjećaje tijekom susreta s osobama s invaliditetom, na temelju čega se zaključuje da im je potrebno puno više znanja i prakse u tom području. Mnogi priznaju da nisu znali kako postupiti i kako se ponašati u određenoj situaciji pa su se stoga povukli. Neki izjavljuju da zbog nesigurnosti nisu ni pristupili osobi s invaliditetom, očekujući da će naići netko adekvatniji od njih. Nakon dosadašnjeg programa, uviđaju da su takvo razmišljanje i takav stav pogrešni.

Na posljednjem satu sudionicima je podijeljena završna anketa i zamoljeni su da

tinuiranog i učinkovitog djelovanja osoba s invaliditetom u njihovim sredinama. Republika Hrvatska je među prvih dvadeset država pristupila njenom potpisivanju 30. ožujka 2007. godine. To je sporazum kojim se osigurava da se s djecom i odraslima s invaliditetom postupa korektno i da imaju jednaku mogućnost za sudjelovanje u svim

Zauzmi pravi stav

Stav se može definirati kao tendencija pozitivnog ili negativnog reagiranja u odnosu na neki objekt. Stavovi prema osobama s invaliditetom, kao uostalom i stavovi prema svim manjinskim grupama, nisu urođeni, nego su naučeni iskustvom i dobivenim informacijama, ali, između ostalog, i kroz predrasude i neznanje drugih. Zajednica se tijekom povijesti prema osobama s invaliditetom odnosila različito, ovisno o stupnju ekonomskog i kulturnog razvoja i nizu drugih okolnosti, od potpuno nehumanog odnosa i stigmatizacije, ignoriranja i pasivnog stava, do integracije i jednakah mogućnosti. Osobe

s invaliditetom bile su tijekom povijesti u marginaliziranom, određenom položaju te nisu imale prilike ravnopravno sudjelovati u svim sferama društvenoga života (političkog, gospodarskog i socijalnog).

Promjene u suvremenom društvu, naročito posljednjih tridesetak godina, poput svjetske globalizacije, ali i nove spoznaje u društvenim znanostima o mogućnostima osoba s invaliditetom, utjecale su na promjenu stavova prema tim osobama i stvaranje novih uvjeta za poboljšanje njihova položaja u društvu. Dokazano je da se stav stječe kroz interakciju sa socijalnom okolinom, a da društveni običaji i kulturne norme igraju važnu ulogu u određivanju naših stavova.

Stavovi se stječu kroz direktno ili indirektno iskustvo, interakciju i događaje vezane uz osobe s invaliditetom. Neka istraživanja pokazuju da djeca oblikuju stavove prema osobama s invaliditetom već od četvrt, odnosno pete godine. Intervencije u najranijoj dječjoj dobi, zbog njihove najmanje otpornosti prema promjenama, mogu rezultirati pozitivnijim stavovima prema osobama s invaliditetom.

Mijenjanje stavova složen je i dugotrajan proces, koji se velikim dijelom zasniva i na iskustvu. Istraživanja pokazuju da se stavovi djece osnovnoškolske dobi prema osobama s invaliditetom mogu mijenjati, i to u relativno kratkom periodu, kroz pružanje pozitivnog, izravnog iskustva s djetecom s razvojnim teškoćama, kao i kroz neizravno iskustvo: informiranje putem knjiga, vođenih diskusija ili sličnih aktivnosti.

Život bez stigme

Radi provedbe ciljanih edukacija napravljen je projekt protiv stigmatizacije djece s poteškoćama u razvoju – mentalnom retardacijom sa srednjoškolskom populacijom Srednje medicinske škole u Rijeci, u trećem razredu smjera medicinska sestra – tehničar. Cilj je projekta protiv stigmatizacije djece

s poteškoćama u razvoju – mentalnom retardacijom edukacija srednjoškolske populacije o kvaliteti života osoba s invaliditetom te mijenjanje stavova i predrasuda o osobama s invaliditetom. Ciljana populacija projekta izabrana je zbog kronološke dobi u kojoj se osobe nalaze – u pubertetu i adoles-

cenciji. Smatrali smo da su budući zdravstveni djelatnici jedna od ciljanih grupa kod koje želimo promijeniti stavove, kako bi ih oni nastavili mijenjati dalje, kako bi naučili razmišljati na empatičan način te kako bi u daljnjim životnim situacijama znali adekvatno postupiti.

Zaštita djece od spolnoga nasilja

Djeca su ukras svijeta

Spolno zlostavljanje i iskorištavanje djece osobito su teški oblici kaznenih djela, budući da predstavljaju ozbiljno kršenje temeljnih prava, osobito prava djeteta na zaštitu i skrb kakvo mu je zajamčeno Konvencijom UN o pravima djeteta i Poveljom Europske unije o temeljnim pravima.

Ta kaznena djela uzrokuju dugoročne fizičke, psihičke i socijalne posljedice žrtvama, a njihovo ponavljanje potkopava temeljne vrijednosti suvremenog društva koje se odnose na posebnu zaštitu djece i povjerenje u nadležne državne institucije. Suvremeno društvo stoga jasno iskazuje svoj stav da djecu treba zaštititi od seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja, a taj cilj zacrtan je i u Fakultativnom protokolu o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, u Konvenciji Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja te u Direktivi Vijeća Europe za borbu protiv spolnog zlostavljanja i iskorištavanje djece te dječje pornografije. Svjesna činjenice da su djeca posebno ranjivi članovi društva, naša država obvezala se osigurati im posebnu zaštitu prihvaćajući te međunarodne dokumente i direktno ih ugrađujući u svoj pravni sustav.

Zakon štiti djecu

Ratifikacijom Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja i izmjenama kaznenog zakonodavstva unaprijeđen je zakonski okvir zaštite djece u Hrvatskoj. U Kaznenom zakonu ta su kaznena djela izdvojena u zasebnu glavu kaznenih djela, dajući time na znanje kako nije riječ o kaznenim djelima u sferi spolnih sloboda, već isključivo u sferi iskorištavanja i zlostavljanja djeteta. Uvedene su neke nove sigurnosne mjere, kao npr. obavezan psihosocijalni tretman, zabrana približavanja, udaljenje iz zajedničkog kućanstva, zabrana pristupa internetu i zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora.

Počiniteljima kaznenih djela na štetu djece sud može izreći sigurnosnu mjeru zabrane obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti u kojima dolaze u redoviti kontakt s djecom i kad ta djela nisu učinjena u obavljanju dužnosti ili djelatnosti. Stupanjem na snagu *Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji* podaci o počinjenju spolnih delikata na štetu djece dostupni su sudovima, tijelima javne vlasti, ustanovama u postupcima zaštite prava i interesa djece, kao i u postupcima povjeravanja određenih poslova i zadataka u radu s djecom. Ti podaci imaju posebne rokove čuvanja te rehabilitacija za ta kaznena djela nastupa protekom dvostrukih uobičajenih rokova

rehabilitacije.

Propisima koji reguliraju posebna područja, poput obrazovanja, socijalne skrbi, sporta, udomiteljstva, volonterstva, propisano je da počinitelji spolnih delikata na štetu djece ne mogu obavljati poslove koji uključuju rad s djecom.

Ostvaren je i napredak u regulaciji elektroničkih medija kroz Zakon o elektroničkim medijima i Pravilnik o zaštiti maloljetnika. Zakon o medijima, Zakon o elektroničkim medijima i Zakon o sudovima za mladež propisuju obvezu medija da poštuju privatnost, dostojanstvo i ugled djece, zabranjuju objavljivanje informacija kojima se otkriva identitet djeteta, ako se time ugrožava dobrobit djeteta, a osobito su dužni poštovati pravo na zaštitu identiteta svjedoka i oštećenika kaznenih djela te su propisane visoke novčane kazne u slučaju nepoštivanja propisa. Pravilnik o zaštiti maloljetnika propisuje da nakladnici radija, televizije i elektroničkih publikacija moraju štiti identitet maloljetnika kad je riječ o njihovoj ulozi u nasilju, ne smiju iznositi pojedinosti iz djetetovih obiteljskih odnosa ni objavljivati osobne podatke maloljetnika ako bi to ugrozilo njihovu dobrobit. Prilozima u informativnom programu s uznemirujućim i nasilnim scenama mora

prethoditi upozorenje, a u nekodiranim programima zabranjeno je objavljivati pornografiju.

Nekodirani programi koji bi mogli ugroziti razvoj maloljetnika moraju cijelo vrijeme biti označeni vizualnim simbolima. Programi označeni s oznakom „18“ ne smiju se prikazivati od 7 do 23 sata, oni s oznakom „15“ od 7 do 22, a s oznakom „12“ od 7 do 21 sata.

Sigurnost na internetu

Na inicijativu pravobraniteljice za djecu, osnovana je jedinstvena telefonska linija za nestalu djecu 116000, koju vodi nevladina udruga Centar za nestalu i zlostavljano djecu iz Osijeka, koja od 2010. godine promovira računalni program za zaštitu na internetu na hrvatskom jeziku „Sigurni na internetu SINI“, čijom se aktivacijom blokiraju nepoćudni sadržaji i web stranice na internetu te vodi HOTLINE za prijavljivanje nezakonitih ili štetnih sadržaja na internetu, čiji je prioritet borba protiv širenja slika seksualnog zlostavljanja djece, seksualnog iskorištavanja te fizičkih i psihičkih napada na djecu. MUP je uveo aplikaciju RED BUTTON, koja je posebno prilagođena djeci i omogućuje prijavljivanje sadržaja na internetu za koje sumnjaju da su nezakoniti i odnose se na različite oblike iskorištavanja ili zlostavljanja djece. Ministarstvo pravosuđa pokrenulo je besplatnu telefonsku liniju za žrtve kaznenih i prekršajnih djela 116006.

No, je li time stvoreno sigurno okruženje za djecu kojem težimo, teško je reći. Dok god postoje osobe koje su spremne nauditi djetetu, postoji opasnost da dijete postane žrtva spolnoga nasilja unatoč svim zaštitnim mehanizmima. Stoga je izuzetno važna prevencija u svim njezinim oblicima.

Prijavljivanje kaznenih djela, uspjeh kaznenog progona, odgovarajuće sankcije, uključujući izricanje sigurnosnih mjera, te ozbiljna provjera kandidata za rad s djecom pri tom su osobito važni. Naime, zabrinjava činjenica da provjeru podataka u kaznenoj evidenciji traži vrlo mali broj institucija koje su to ovlaštene tražiti, već provjeru provode tražeći tzv. „potvrde o nekažnjavanju“, za koje je uvriježeno mišljenje da su dokaz nečije neosuđivanosti, a što one nisu. Provjera osuđivanosti može se izvršiti samo u kaznenoj evidenciji koju vodi Ministarstvo pravosuđa, što nažalost mnogima u kadrovskim službama nije poznato.

I privatni poslodavci mogu, kad zapošljavaju neku osobu za poslove koji podrazumijevaju redovite kontakte s djecom (čuvanje djeteta, poslovi u kućanstvu, poduka i sl.), uz suglasnost te osobe izvršiti provjeru njezine prethodne osuđivanosti.

Svi snosimo odgovornost

U zaštiti djeteta važna je i uloga zajednice u kojoj dijete živi. *Konvencija o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksual-*

nog zlostavljanja zahtijeva od države poduzimanje zakonodavnih ili drugih mjera kako bi potaknula svaku osobu koja zna ili sumnja da je dijete izloženo seksualnom iskorištavanju ili zlostavljanju da to prijavi nadležnim tijelima. Obiteljski zakon to jasno razrađuje, namećući obvezu prijavljivanja svakog oblika nasilja nad djetetom nadležnom centru za socijalnu skrb, dok Kazneni zakon propisuje mogućnost izricanja kazne zatvora do tri godine za građane koji ne prijave počinjenje teškog kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora od 10 godina ili teža kazna (teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, podvođenje djeteta, neki oblici spolne zloupotrebe djeteta mlađeg od petnaest godina te neki oblici iskorištavanja djece za pornografiju ili pornografske predstave). Dužnost prijavljivanja imaju čak i osobe koje su u bliskom odnosu s počiniteljem kaznenog djela (njegovi srodnici po krvi u ravnoj lozi, braća ili sestre, posvojitelji, posvojenik, osobe koje su s počiniteljem u braku ili s njim žive u izvanbračnoj, životnoj ili neformalnoj životnoj zajednici). Građani koji nisu prijavili pripremanje kaznenog djela na štetu djeteta za koje je propisana kazna zatvora od pet godina ili teža kazna u vrijeme kad je još bilo moguće spriječiti njegovo počinjenje također mogu kazneno odgovarati. Propisana je kazna zatvora od jedne do tri godine.

Odgovornost službenih osoba koje saznaju za počinjenje kaznenog djela na štetu djeteta u obavljanju svog posla mnogo je veća. One su dužne prijaviti počinjenje svakog kaznenog djela na štetu djeteta za koje se kazneni progon može poduzeti po službenoj dužnosti. Kad je riječ o nasilju u obiteljskom okruženju, od strane djetetu bliske osobe, dužnost prijave odnosi se na zdravstvene radnike, stručne radnike u djelatnosti socijalne skrbi, obiteljske prevencije i zaštite, odgoja i obrazovanja te stručne radnike zaposlene u vjerskim ustanovama, humanitarnim organizacijama, udrugama civilnoga društva u djelokrugu djece i obitelji. Oni su obvezni prijaviti policiji ili državnom odvjetništvu počinjenje nasilja u obitelji, za koje su saznali u obavljanju svojih poslova, pod prijetnjom novčane sankcije od 3.000,00 kuna. Načini postupanja u takvim slučajevima detaljnije su razrađeni *Protokolom o postupanju u slučaju seksualnog nasilja* te *Protokolom o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece*.

U zaštiti djece od nasilja ne smijemo zaboraviti ni važnost preventivnog osnaživanja djece kroz programe prevencije nasilja, koji djecu pripremaju da znaju prepoznati opasnost, izbjeći rizične situacije, zaštititi se od napada i potražiti pomoć. U Hrvatskoj postoje preventivni programi namijenjeni djeci, poput CAP programa (Child Assault Prevention) koji se primjenjuje u mnogim školama i vrtićima, no nažalost takva edukacija djece nije dio obveznog školskog programa, a što bi trebala biti. U nedostatku stručnih preventivnih programa, priprema djeteta na rizične situacije odgovornost je roditelja i djetetove obitelji.

**Gordana Filipović, dipl.iur.
Savjetnica pravobraniteljice za djecu**

Jesmo li ravnopravni?

Institucija pravobraniteljice za ravnopravnost spolova osnovana je Zakonom o ravnopravnosti spolova (2003.) te od tada kontinuirano djeluje kao neovisno tijelo nadležno za suzbijanje diskriminacije u području ravnopravnosti spolova.

Jedno od područja kojem pravobraniteljica pridaje posebnu pažnju u svom radu jest nasilje u obitelji, čije su najčešće žrtve žene. Naime, brojni međunarodni dokumenti (Opća preporuka br. 19. iz 1992. godine Odbora UN za uklanjanje diskriminacije žena, Deklaracija UN o uklanjanju nasilja nad ženama iz 1993.g.) ukazuju na to da je nasilje nad ženama rodno utemeljeno nasilje te da kao takvo predstavlja oblik spolne diskriminacije žena.

Protiv nasilja na papiru...

Najnoviji međunarodni dokument, *Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija)* pruža sveobuhvatan pravni okvir za borbu protiv nasilja nad ženama. Pod „nasiljem u obitelji” ona označava sva djela tjelesnog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja koja se događaju u obitelji ili kućanstvu, ili između bivših ili sadašnjih bračnih drugova ili partnera, neovisno o tome dijeli li počinitelj ili je dijelio isto prebivalište sa žrtvom (čl.3.b. Konvencije).

Pored navedenih međunarodnih dokumenata, i Europski sud za ljudska prava, u predmetu *Opuz protiv Turske* (2009.), prvi put

se izravno bavio nasiljem u obitelji, kvalificirajući ga kao rodno zasnovano nasilje (gender-based violence) i oblik diskriminacije žena.

U Republici Hrvatskoj nasilje u obitelji prvi put je zakonski regulirano i sankcionirano *Obiteljskim zakonom* (1998.), i to tako da je u kaznenim odredbama Zakona, u čl. 362., bilo propisano da će se bračni drug ili bilo koji punoljetni član obitelji koji se ponaša nasilnički u obitelji kazniti za prekršaj kaznom zatvora u trajanju od 30 dana.

Izmjenama i dopunama *Kaznenog zakona* (2000.) uvedeno je kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji (čl.215. a.), a *Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji* (2003.) nasilje u obitelji sankcionira se kao prekršaj. Tijekom 2009. godine donesen je novi Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji koji je, pored tjelesnog, psihičkog i spolnog nasilja, kao obiteljsko nasilje uveo i ekonomsko nasilje. Novi Kazneni zakon (2013.) nije više sadržavao kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji, već su kod kaznenih djela nasilja uvedeni kvalifikatorni oblici kad su ona počinjena prema članu/ici obitelji.

Međutim, izmjenama i dopunama Kaznenog zakona iz 2015. godine zakonodavac se, pored kažnjavanja obiteljskog nasilja kroz kvalifikatorne oblike pojedinih kaznenih djela, odlučio i na ponovno uvođenje samostalnog kaznenog djela nasilja u obitelji budući da je uočeno da dio ponašanja, koji u svojoj biti predstavlja nasilništvo u obitelji, nije pokriven važećom kaznenopravnom regulativom. Pritom kazneno djelo nasilje u obitelji, prema stavu zakonodavca, obuhvaća teže oblike nasilništva u obiteljskom okruženju kojima su ostvareni elementi prekršaja, dakle nisu ostvareni elementi niti jednog kaznenog djela, a radi se o intenzitetu, odnosno ustrajnosti koja prelazi okvire prekršajne odgovornosti.

...i u praksi

Pritužbe najčešće podnose žene žrtve obiteljskog nasilja pritužujući se na postupanje i rad institucija kojima su se obraćale za pomoć, a to su policija i centri za socijalnu skrb. Pritužitelji/ice u pritužbama često navode nesenzibiliziranost djelatnika/ica sustava socijalne skrbi i policije za problematiku nasilja u obitelji, nepoduzimanje žurnih i adekvatnih mjera radi sankcioniranja obiteljskog nasilja i pružanja pomoći žrtvi te prisutnost određenih spolnih stereotipa o obiteljskom nasilju koji su posljedica patrijarhalnog društva.

Višnja Ljubičić, dipl.iur.,

Važno je istaknuti, u kontekstu navedene problematike, da nasilje u obitelji svakako predstavlja kompleksno društveno pitanje, a ne privatni problem pojedinaca. Stoga je nužna edukacija svih djelatnika/ica koji se bave pružanjem pomoći žrtvama nasilja u obitelji, a posebice policijskih službenika/ica i djelatnika/ica centara za socijalnu skrb, budući da oni u najvećem broju slučajeva uspostavljaju prve kontakte sa žrtvama.

Nužno je osvijestiti i same građane/ke o štetnosti obiteljskog nasilja i nužnosti njegovog sprječavanja. Naime, bez obzira na to što je obiteljsko nasilje, odnosno nasilje među partnerima, u svojim najtežim oblicima već dulje vrijeme javna stvar koja podliježe intervenciji državnih organa, velik dio građana/ki još uvijek smatra da se radi o privatnoj stvari u koju se ne treba miješati. Zbog toga se otkrivanju i kažnjavanju obiteljskih nasilnika ne smije prići rutinski, nego treba imati u vidu i isticati da je nasilje u obitelji štetna pojava koja i psihički i fizički uništava te ostavlja dugotrajne posljedice za cijelo društvo. U kontekstu navedenog, važne su i javne kampanje radi osvještavanja građana/ki i društva u cjelini o štetnosti obiteljskog nasilja.

O navedenom najbolje govori slučaj iz prakse u kojem je bivši suprug usmrtio suprugu, a o čemu sam saznala preko medija. Ono što je nesporno slijedilo, kako iz pribavljene dokumentacije, tako i iz medijskih napisa koji su pratili cijeli događaj, jest to da je neutvrđen veći broj ljudi (susjeda i slučajnih prolaznika/ca) čuo zapostavljanje i pozive u pomoć žrtve koja se borila s napadačem, no nitko nije reagirao niti pozvao policiju. Policiju je, napokon, pozvala jedna prolaznica, no prekasno jer je žena već bila mrtva. Iz opisanog događaja mogu slijediti dva zaključka: (1) bez obzira na to što je obiteljsko nasilje, odnosno nasilje među partnerima, u svojim najtežim oblicima već odavno javna stvar koja podliježe intervenciji državnih organa, znatan dio građana/ki smatra da se radi o privatnoj stvari u koju se ne treba miješati; (2) kao društvo gubimo osjećaj solidarnosti i građansku hrabrost suočiti se s negativnim pojavama kao što je, u ovom slučaju, nasilje prema ženama.

**Višnja Ljubičić, dipl.iur.,
Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova**

PRETPLATA NARODNI ZDRAVSTVENI LIST

Ako se želite pretplatiti na Narodni zdravstveni list, dovoljno je da nazovete tel. broj 051/ 35 87 92, 21 43 59 ili pošaljete dopisnicu sa svojim podacima (ime, prezime, adresa) u
NASTAVNI ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVSTVO PRIMORSKO-GORANSKE ŽUPANIJE
Odjel socijalne medicine • 51 000 Rijeka, Krešimirova 52a

Nasilje nad starijim osobama i osobama s invaliditetom

Lanac je jak koliko i njegova najslabija karaka

Humanost nekog društva mjeri se odnosom prema njegovim nemoćnim članovima, tj. onima koji ne mogu bez pomoći i njege druge osobe. Tu svakako spadaju starije osobe i osobe s invaliditetom, koje, nažalost, često bivaju žrtve nasilja.

U biti zlostavljanja nalazi se gubitak poštovanja i kršenje ljudskih prava, onako kako je to definirano Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima iz 1948. godine, međunarodnim sporazumima i nacionalnim aktima o ljudskim pravima.

Svjetska zdravstvena organizacija definira nasilje kao „namjerno korištenje fizičke sile ili nasilja protiv sebe, druge osobe ili protiv društva, koje rezultira ili ima velike šanse da rezultira nanošenjem povreda, psihičke štete, suzbijanjem razvoja ili smrću“.

Definirano zakonom

Službena je definicija ona koja je u zakonu. U Hrvatskoj je nasilje tako prvi put spomenuto 1998. godine, u Obiteljskom zakonu. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji u članku 4. kaže da je nasilje „svaki oblik tjelesnog, psihičkog, spolnog ili ekonomskog nasilja, a osobito:

- tjelesno nasilje, odnosno primjena fizičke sile bez obzira na to je li nastupila tjelesna ozljeda ili nije,
- tjelesno kažnjavanje i drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci u odgojne svrhe,
- psihičko nasilje, odnosno primjena psihičke prisile koja je prouzročila osjećaj straha, ugroženosti, uznemirenosti ili povrede dostojanstva, verbalno nasilje, verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrđnim imenima ili na drugi način grubo verbalno uznemiravanje, uhođenje ili uznemiravanje preko svih sredstava za komuniciranje, ili preko elektroničkih i tiskanih medija, ili na drugi način, ili komuniciranje s trećim osobama, protupravna izolacija ili ugrožavanje slobode kretanja (u daljnjem tekstu: uhođenje i uznemiravanje),
- spolno nasilje, odnosno spolno uznemiravanje,
- ekonomsko nasilje pod kojim se podrazumijeva oštećenje ili uništenje osobne i zajedničke imovine, ili zabrana ili onemogućavanje korištenja osobne i zajedničke imovine, ili pokušaj da se to učini te oduzimanje prava, ili zabrana raspolaganja osobnim prihodima ili imovinom stečenom

osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja ili rada, prisiljavanje na ekonomsku ovisnost, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i skrb o djeci ili drugim uzdržavanim članovima zajedničkog kućanstva.“

Pet kategorija nasilja

Demografske promjene stanovništva, koje se predviđaju u sljedećih nekoliko desetljeća, upućuju na sve veći udio osoba starijih od 65 godina u ukupnoj populaciji. Predviđanja pokazuju da će europsko stanovništvo starije od 80 godina do 2050. godine porasti s 18 milijuna, koliko je bilo 2004. godine, na 50 milijuna. Iako se pretpostavlja da će većina starijih od 80 godina živjeti samostalno, može se očekivati da će mnogi biti nemoćni i ovisni o tuđoj brizi. S obzirom na to, neizbježna je činjenica da je potrebno uložiti određen napor u pružanje odgovarajuće skrbi o starijim osobama (Rusac – Čizmin, 2011.).

Starije osobe i osobe s invaliditetom predstavljaju specifičnu i ranjivu skupinu i kao takve moguće su žrtve nasilja, o čemu se malo govori i piše, a ako se i piše, takve vijesti u medijima često dobiju senzacionalistički karakter.

O nasilju se počelo otvorenije pisati tek u drugoj polovici 20. stoljeća. Nasilje nad starijim osobama podrazumijeva svako ponašanje koje destruktivno djeluje na starije osobe unutar odnosa povjerenja. Zlostavljanje se, prema Pritcardu, dijeli u pet kategorija:

- fizičko - bilo koji čin nasilja neovisno od toga da li je doveo do fizičke povrede ili nije: udaranje, štipanje, guranje i naguravanje, šamaranje, šutiranje, pljuvanje, prisiljavanje starije osobe da ostane u krevetu ili na stolici, da ostane u sobi, zaključavanje, uskraćivanje lijekova ili davanje prevelike doze lijekova, nedovoljna količina hrane i vode;
- psihičko - pokušaj dehumanizacije i podcjenjivanja starijih osoba, kao i postupanje u cilju smanjenja samopoštovanja starije osobe i nepoštivanja njenog emocionalnog i psihološkog integriteta: ismijavanje, ruganje, ponižavanje, nazivanje pogrđnim imenima, verbalno napadanje, prijeteće ponašanje, prijetnje da će biti napuštene i ostavljene same, zastrašivanje, socijalna izolacija i zabrana posjeta, negiranje prava na izbor, mišljenje i privatnost, ignoriranje, pretjerano kritiziranje i naređivanje, nametanje pitanja smrti i namjerni razgovori o toj temi, postupanje sa starijim osobama kao da su djeca;
- ekonomsko - korištenje novca ili vlasništva starije osobe na nepošten način, a u korist zlostavljača: krađa novca,

vrijednosti ili penzije, prodaja imovine bez pristanka, prisiljavanje starijih da prenesu vlasništvo ili novac na treću osobu, zloupotreba punomoći, laganje o stvarnoj cijeni prilikom kupovine robe, potpisivanje dokumenata umjesto osobe, mijenjanje oporuke, a da starija osoba nije upoznata s tim, nedopuštanje starijoj osobi da se iseli, naprimjer, u dom, kako bi zlostavljači i dalje mogli zloupotrebljavati primanja starije osobe;

- seksualno - seksualno iskorištavanje i uznemiravanje starije osobe bez njene volje i pristanka: neprikladno diranje, milovanje, ljubljenje, prisiljavanje na oralni ili genitalni kontakt, primoravanje na gledanje pornografskih filmova;
- zanemarivanje - namjerno ili nenamjerno neosiguravanje osnovnih uvjeta za život starije osobe: ravnodušnost, nedostatak i uskraćivanje hrane, lijekova, vode, nedostatak odjeće, obuće, namještaja, nedostatak sredstava za higijenu, nedostatak pomagala koja omogućavaju mobilnost, nedostatak zdravstvene njege, onemogućavanje pristupa potrebnim servisima, nedostatak njege, ostavljanje starijih da sjede u mokraći, socijalna izolacija i nedostatak socijalnih kontakata, uskraćivanje prava.

Amnesty International navodi i nasilje od strane države i društva, u koje se ubrajaju oblici nasilja počinjeni ili odobreni od strane naoružanih skupina tijekom ratnih sukoba, zaposlenika u ustanovama medicinske i socijalne skrbi te u udomiteljskim obiteljima.

Znakovi koji ukazuju na fizičko zlostavljanje jesu modrice, masnice od stiskanja ili štipanja, polomljene kosti, opekotine, iščupana kosa, ponavljanje povrede, anksiozno ponašanje kada se netko približi.

Znakovi koji ukazuju na psihičko/emocionalno zlostavljanje jesu uznemirenost, depresivnost, strah od ljudi, česte promjene raspoloženja, loš apetit, nesanica.

Znakovi koji ukazuju na ekonomsko zlostavljanje jesu iznenadne promjene na bankovnom računu, podizanje velikih iznosa od strane članova porodice ili trećih osoba, iznenadni transfer novca na račune članova obitelji ili trećih osoba, iznenadno nestajanje vrijednih stvari.

Znakovi koji ukazuju na seksualno zlostavljanje jesu anksiozno ponašanje prilikom presvlačenja, modrice oko grudi ili oko genitalija, iznenadna vaginalna ili analna krvarenja, iznenadne infekcije.

Znakovi koji ukazuju na zanemarivanje jesu iznenadni gubitak težine, dehidracija, loša osobna higijena, loša higijena stana, nedostatak socijalnih kontakata – socijalna izolacija.

Znakovi su nasilja i depresija, strah, anksioznost, pasivnost, ravnodušnost, suicidalne ideje, promjene u osobnosti.

Zlostavljač može biti član obitelji, prijatelj, susjed, zaposleni u instituciji gdje je osoba smještena ili stranac. Gotovo uvijek to je osoba koja ima kontrolu ili utjecaj nad zlostavljanim osobom.

Nepravедno otpisani

Godine 2006. dr. Vlasta Spitek Zvonarević provela je prvo multidisciplinarno istraživanje u razotkrivanju problema zlostav-

ljanja i zanemarivanja starijih za Primorsko-goransku županiju i rezultati toga istraživanja bili su poprilično porazni vezano uz nasilje nad starijim osobama. Međutim, brine činjenica da zemlje koje kontinuirano prate tu problematiku kažu da je nasilja nad starijim osobama 10 do 14 puta više nego što ga je otkriveno te da se zlostavljanje starijih osoba događa u 5 do 10 posto populacije.

Možda su u još nepovoljnijem položaju od starijih osoba u pogledu izloženosti nasilju osobe s invaliditetom, posebno osobe s poteškoćama mentalnog zdravlja. Prema Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom, osobe s invaliditetom uključuju one koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima.

Stavovi društva i lokalne zajednice u kojoj osoba s invaliditetom živi mogu itekako negativno djelovati na njihovu dobrobit. Sve dok se invaliditet bilo koje vrste promatra kao nešto ponižavajuće, osobe s invaliditetom i dalje će biti žrtve nasilja.

Osobe s invaliditetom imaju 4 do 10 puta veće šanse da postanu žrtve nasilja nego osobe bez invaliditeta (Shacher, 2007.). Petogodišnje istraživanje koje su proveli Furey, Granfield i Karan pokazalo je da je manje zlostavljanja u obiteljima, a više u institucijama. Međutim, čini se da je to stoga što je velik broj osoba s invaliditetom smješten u ustanovama, a manji broj njih ostaje u obitelji. Neka istraživanja također ukazuju na povećan rizik od nasilja za osobe s invaliditetom koje su smještene u instituciji, što je povezano s discipliniranjem i zastrašivanjem korisnika. Počinitelji odabiru osobe s invaliditetom za svoje žrtve jer ih smatraju manje moćnima, osjetljivijima i nesposobnima da ih optuže. Žrtve su češće žene, a počinitelji muškarci.

Mnoge osobe s poteškoćama mentalnog zdravlja u Republici Hrvatskoj na margini su društva, obilježene, stigmatizirane bolešću, napuštene od obitelji, bez potrebne podrške društva u cjelini. Njih se često smatra ne samo potpuno nesposobnima za bilo kakvu interakciju u društvu i radno nesposobnima, već i opasnim za okolinu, što je potpuno pogrešno budući da su osobe s teškoćama mentalnog zdravlja počinitelji tek neznatnog udjela kaznenih djela u ukupnom broju i zapravo su najčešće žrtve, a vrlo rijetko počinitelji nasilja. Budući da je dugogodišnja praksa naše zemlje donedavno bila da se osobe s poteškoćama mentalnog zdravlja „smještaju“ u institucije, može se reći da se za tu skupinu stanovništva primjenjuje onaj oblik nasilja koji izdvaja Amnesty International, a to je nasilje od strane države i društva.

Proces deinstytucionalizacije i transformacije skrbi, u kojem se nalaze ustanove za skrb o osobama s invaliditetom, znači velik korak naprijed u poštivanju temeljnih ljudskih prava tih osoba. Razvijanje mreže izvaninstitucijskih usluga u zajednici pridonijet će boljem i produktivnijem životu osoba s invaliditetom i njihovoj uključenosti u život zajednice, a time će i rizik počinjenja nasilja nad njima biti manji jer neće više biti slabe i nezaštićene.

Martina Kalčić, dipl.soc.radnica

Sigurnost i zaštita

U 2014. godini u Republici Hrvatskoj zabilježeno je:

1 956 - kaznenih djela protiv života i tijela, 13 067 – prekršaja iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, 15 924 – prekršaja iz Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira,

1 061 – prekršaj iz Zakona o suzbijanju nereda na sportskim natjecanjima.

Kada uzmemo u obzir samo navedena kažnjiva ponašanja, dobijemo podatak da u Republici Hrvatskoj policija u prosjeku svaki dan postupa 87 puta vezano za različite događaje koji imaju obilježja nasilja. Ta brojka slikovito pokazuje koliko je nasilje rasprostranjeno, a stvarna situacija zasigurno je i gora, jer policiji nisu prijavljeni svi događaji s elementima nasilja.

Prvi na sceni nasilja

Policija najčešće prva dolazi u kontakt s nasiljem. To je služba koja građanima pruža zaštitu njihovih temeljnih ustavnih prava i sloboda i zaštitu drugih, Ustavom Republike Hrvatske zaštićenih vrijednosti pa su Zakonom o policijskim poslovima i ovlastima kao neki od poslova policije određeni sljedeći poslovi:

- zaštita života, prava, slobode, sigurnosti i nepovredivosti osobe,
- zaštita javnog reda i mira te imovine,

- sprječavanje kaznenih djela i prekršaja, njihovo otkrivanje i prikupljanje podataka o tim djelima i počiniteljima,
- traganje za počiniteljima kaznenih djela za koja se progoni po službenoj dužnosti i prekršaja i njihovo dovođenje nadležnim tijelima.

Zbog činjenice da događaji s elementima nasilja često rezultiraju ozbiljnim posljedicama za građane, počevši od psihičkih trauma, tjelesnih ozljeda, invaliditeta pa i do najteže posljedice, odnosno smrtnog ishoda, problematika nasilja i kriminaliteta povezanog s nasiljem predstavlja jedan od prioriteta rada policije na svim organizacijskim razinama.

Da su prevencija i suzbijanje nasilja jedan od prioriteta rada Ministarstva unutarnjih poslova vidljivo je i iz Strateškog plana Ministarstva unutarnjih poslova i drugih institucija u funkciji zaštite i spašavanja, kojim su kao prioritet određeni ciljevi:

1. poboljšati sprječavanje kažnjivih radnji,
2. poboljšati suzbijanje kriminaliteta, a za čije se ostvarivanje predviđa provedba sljedećih aktivnosti policije:
 - a) izrada i provedba kvalitetnih preventivnih programa,
 - b) prevencija nereda na sportskim natjecanjima,
 - c) jačanje kapaciteta u domeni kaznenopravne zaštite djece i maloljetnika te kapaciteta u prevenciji i suzbijanju obiteljskog nasilja i maloljetničke delinkvencije.

S time u vezi, policija, samostalno i u suradnji s partnerima, u nastojanju da se problematici nasilja pristupa proaktivno i sveobuhvatno, poduzima aktivnosti kojima je svrha prevenirati društveno neprihvatljive oblike nasilja, kao i aktivnosti usmjerene na otkrivanje i procesuiranje počinitelja kaznenih djela i prekršaja s elementima nasilja.

Primarna zaštita žrtve

Kada policija dobije dojavu o nasilju, neovisno o tome na koji način i od koga je dojava primljena, takvi događaji postaju prioritetni u radu, posebice ako je nasilni događaj još u tijeku.

Na mjesto događaja žurno se upućuje dovoljan broj policijskih službenika radi provjere dojave i pružanja intervencije. Dolaskom na mjesto događaja, ovisno o zatečenoj situaciji, policijski službenici poduzimaju sljedeće mjere i radnje:

- **Zaustavljanje i sprječavanje daljnjeg nasilja.** Policijski službenici su, ako su za to ispunjeni zakonski uvjeti, ovlašteni uporabiti sredstva prisile kako bi zastavili nasilničko ponašanje počinitelja.
- **Zaštita i pružanje medicinske ili druge vrste pomoći žrtvama nasilja.** Policijski službenici će, do dolaska hitne medicinske pomoći, pružiti prvu pomoć žrtvama ako su ozlijeđene, odnosno pružiti im i druge vrste pomoći i zaštite.

za maloljetničku delinkvenciju te se o svemu obavještava nadležni Centar za socijalnu skrb.

Specifične situacije

Imajući u vidu statističke podatke o stanju, kretanju i obilježjima pojave nasilja u Republici Hrvatskoj, kako bi se zaštitile najugroženije i najranjivije skupine društva, neki pojava oblici nasilnih događaja stavljeni su u fokus svih nadležnih državnih tijela te su, radi što učinkovitije prevencije i suzbijanja navedenih događaja, detaljno propisane i definirane zadaće svih državnih tijela i institucija, uključujući i policiju kroz sljedeće propise:

1. Nasilje u obitelji:

- Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 137/09, 14/10, 60/10),
- Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblja od 2005.-2007., 2008.-2010., 2011.-2016.,
- Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji.

2. Nasilje među mladima:

- Nacionalni program za mlade za razdoblja 2009.-2013., 2014.-2017.,
- Nacionalna strategija za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020.,
- Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima.

Sukladno navedenim propisima, policija je u obvezi da u navedenim slučajevima, pored uobičajenog postupanja kod događaja s elementima nasilja, poduzima mjere i radnje koje su definirane navedenim protokolima, a posebice treba:

- žurno postupati u svim fazama postupka,
- na postupanju angažirati policijske službenike koji su posebno educirani za rad s maloljetnim osobama, odnosno za rad na slučajevima obiteljskog nasilja,
- aktivno surađivati s djelatnicima službe socijalne skrbi i drugim nadležnim tijelima,
- posebnu pažnju posvetiti pružanju pomoći i radu sa žrtvama u svim fazama postupka.

Policija ne provodi samo represiju

Kako bi se osigurali preduvjeti za kvalitetnu provedbu aktivnosti usmjerenih na prevenciju kriminaliteta, posebice kriminaliteta s elementima nasilja, Ministarstvo unutarnjih poslova je u 2010. godini u Ravnateljstvu policije i svim policijskim upravama osnovalo ustrojstvene jedinice za prevenciju kriminaliteta.

Navedene ustrojstvene jedinice osnovane su i razvijene slijedeći međunarodne standarde kroz suradnju s Programom Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) (Projekt „Unapređenje

- **Uhićenje i privođenje počinitelja u službene prostorije policije.** Ako su ispunjeni zakonski uvjeti, policija će počinitelja uhititi i dovesti u službene prostorije. Prilikom uhićenja upoznat će uhićenika s razlozima uhićenja te će mu odmah dati pouku o pravima.
- **Kriminalističko istraživanje.** Policija će provesti mjere i radnje radi prikupljanja obavijesti i dokaza potrebnih za razjašnjavanje i dokazivanje počinjenja prekršaja ili kaznenih djela. U tom smislu obaviti će se očevid mjesta događaja, a prema potrebi i vještačenja pronađenih dokaza, prikupiti će se iskazi svjedoka, obaviti će se razgovor s žrtvama i počiniteljima, izuzet će se snimke videonadzora ako postoje i obaviti druge potrebne radnje ovisno o okolnostima svakog pojedinačnog događaja.
- **Pružanje pomoći žrtvi kaznenog djela ili prekršaja.** Tijekom postupanja policijski službenici će na promjeren način upoznati žrtvu s njenim zakonskim pravima te mjerama i radnjama koje će u daljnjem postupku policija poduzimati protiv počinitelja, a policija će žrtvi dati i druge bitne informacije radi njene sigurnosti i podizanja stupnja samozaštitnog ponašanja.
- **Procesuiranje počinitelja.** Nakon završetka kriminalističkog istraživanja, policija će protiv počinitelja podnijeti optužni prijedlog ako je utvrđeno počinjenje prekršaja, odnosno kaznenu prijavu ako je utvrđeno počinjenje kaznenog djela. Ovisno o okolnostima počinjenja prekršaja ili kaznenog djela, ako su ispunjeni zakonski uvjeti, policija može:
 - u slučaju počinjenja prekršaja, uz optužni prijedlog prekršajnom sudu, predložiti da se protiv optuženika primijeni jedna ili više mjera opreza, odnosno da mu se odredi zadržavanje,
 - u slučaju počinjenja kaznenog djela, uz kaznenu prijavu državnom odvjetniku, može predložiti određivanje pritvora (nakon isteka pritvora, ako postoje zakonski uvjeti, državni odvjetnik može suda istrage predložiti određivanje istražnog zatvora; ako se ista mjera može ostvariti mjerom opreza, sudac istrage okrivljeniku, umjesto istražnog zatvora, može odrediti jednu ili više mjera opreza).
- **Djeca i maloljetnici.** Ako je nasiljem oštećeno dijete ili maloljetna osoba, odnosno ako su djeca ili maloljetnici počinitelji prekršaja ili kaznenog djela, u rad se izravno uključuju i postupanje preuzimanju policijski službenici specijalizirani

rada na izgradnji sustava prevencije kriminaliteta i podrška osnivanju koordinacijske jedinice za prevenciju kriminaliteta“) i Ministarstvom unutarnjih poslova njemačke Savezne pokrajine Baden-Wurttemberg, (EU IPA 2008 twining light Projekt “Jačanje kapaciteta Ministarstva unutarnjih poslova na području prevencije kriminaliteta, IPA HR/2008/IB/JH/04TL”).

Pristupanjem Europskoj uniji, Republika Hrvatska postala je i punopravna članica Europske mreže za prevenciju kriminaliteta (EUCPN).

Osnovna je zadaća ustrojstvenih jedinica za prevenciju osmišljavanje i provedba preventivno - edukativnih programa, projekata i aktivnosti čija je svrha educirati, informirati i senzibilizirati građane, kako bi se i na taj način pridonijelo smanjenju stope kriminaliteta, osnaživanju ranjivih skupina i potencijalnih žrtava, razvijanju kulture nenasilja i tolerancije, podizanju subjektivnog osjećaja sigurnosti građana te u konačnici višem stupnju poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda građana.

Kroz preventivne aktivnosti, ustrojstvene jedinice za prevenciju ostvaruju suradnju s drugim državnim tijelima i institucijama, jedinicama lokalne i područne samouprave, odgojno-obrazovnim ustanovama, pravosudnim tijelima, zdravstvenim ustanovama, organizacijama civilnoga društva, međunarodnim organizacijama, profesionalnim udruženjima, medijima, građanima i svim drugim društveno relevantnim subjektima.

Imajući u vidu da je nasilje definirano kao jedan od prioriteta rada Ministarstva unutarnjih poslova, ustrojstvene jedinice za prevenciju, kako na nacionalnoj, tako i na područnoj razini, osmislile su i provode niz preventivnih projekata i aktivnosti kojima je svrha prevencija nasilja, osnaživanje ranjivih društvenih skupina i potencijalnih žrtava nasilja, pružanje pomoći žrtvama nasilja te informiranje i senzibiliziranje šire javnosti za problematiku nasilja.

Neki su od preventivnih projekata policije usmjerenih na prevenciju nasilja, a provode se na nacionalnoj razini:

Preventivni projekt „Živim život bez nasilja“

Radi se o projektu primarne prevencije, koji se provodi od 2010. godine, a usmjeren je na sprječavanje nasilja prema ženama, nasilja u obitelji, nasilja među mladima te na izgradnju kulture nenasilja i tolerancije. Tim projektom obuhvaćeni su djeca i mladi te njihovi roditelji iz svih županija u Republici Hrvatskoj, kroz pažljivo osmišljene projektne aktivnosti, koje policija u suradnji s partnerima (Ministarstvom znanosti, obrazovanja i sporta, organizacijama civilnoga društva, dramsko-umjetničkim udrugama, glazbenicima te drugim poznatim i uglednim osobama iz javnog i kulturnog života) kontinuirano provodi, s općim ciljem izgradnje kulture nenasilja te prevencije međugeneracijskog prijenosa svih oblika nasilja (nasilja prema ženama, nasilja u obitelji i nasilja među mladima).

Projekt je 2013. godine Europska mreža za prevenciju kriminaliteta EUCPN ocijenila kao najbolji projekt primarne prevencije s temom prevencije nasilja u obitelji.

Preventivni projekt „Imam izbor“

Od 2012. godine, Ministarstvo unutarnjih poslova, u suradnji s odgojno-obrazovnim ustanovama, udrugama nacionalnih manjina, organizacijama civilnoga društva i drugim partnerima, provodi nacionalni projekt primarne prevencije „Imam izbor“.

Ciljevi Projekta su sljedeći:

- socijalna uključenost manjinske populacije u društvenu zajednicu, s naglaskom na dijalogu i poštivanju kulturoloških različitosti i sličnosti kroz kulturu tolerancije, nenasilja i nediskriminacije;
- poboljšanje uvjeta življenja i uključivanja manjinske populacije u društvenu zajednicu, uz očuvanje vlastite osobnosti.

Projekt se kroz deset komponenti provodi u dijelovima Republike u kojima su zastupljene nacionalne manjine, a ciljane skupina su učenici 4. i 5. razreda osnovnih škola i njihovi roditelji.

Projekt „Podrška žrtvama kaznenih djela i prekršaja“

Projekt je usmjeren na izradu preporuka te na razmatranje i iznalaženje praktičnih rješenja u implementaciji Zakona o kaznenom postupku, kao i drugih zakonskih i podzakonskih akata te preuzetih europskih standarda u području zaštite žrtava, posebice u odnosu na implementaciju Direktive 2012/29/EU od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda, prava, podrške i zaštite žrtava zločina.

Ujedno, tim Projektom, kroz multidisciplinarnu i međusektorsku suradnju na nacionalnoj i regionalnoj razini, započelo se s procesom edukacije praktičara u smislu senzibilizacije policijskih službenika, kao i predstavnika drugih nadležnih tijela i institucija u području zaštite i podrške žrtvama kaznenih djela i prekršaja.

Ivo Jakić, struč. spec. crim.

Obiteljske tajne

Obitelj je najstarija i najvažnija društvena institucija. Kao osnovna društvena jedinica, obitelj je relativno trajna grupa, povezana srodstvom, brakom ili usvajanjem, čiji članovi žive zajedno, ekonomski surađuju i skrbe za potomstvo.

Prema sastavu obitelji, razlikujemo proširenu obitelj (tradicionalna društva) i nuklearnu obitelj (moderna društva). U koju god kategoriju obitelj uvrstimo, svaka ima svoja pravila i dinamiku ponašanja, i skriva mnoge „tajne“ iza svojih zatvorenih vrata. Neke tajne teško je otkriti jer ih oni koji su najviše ugroženi ne znaju ili ne mogu artikulirati ili se „samo boje“.

Povjerenje - temelj partnerstva

Slobodan dolazak u obitelj „privilegija“ je patronažnih sestara i jedan od oblika svakodnevnog rada. Kontinuiranim provođenjem mjera patronažne zdravstvene skrbi tamo gdje oni žive, razvija se povjerenje s članovima obitelji, a rezultat je uspostava partnerstva. Time se ujedno otvara i uvid u široku lepezu životnih priča, s više ili manje zahtjevnim scenarijima, jer upravo na njihovom teritoriju najbrže „padaju maske“. Najbolje se mogu uočiti devijantna ponašanja, zanemarenost članova obitelji, kao i faktori koji pridonose nasilju u obitelji. Nema pravila u tome da li se radi o obiteljima s visokoobrazovanim članovima i ekonomski situiranima, ili pak o obiteljima iz socijalno depriviranih sredina, neobrazovanih i tradicionalno opterećenih načinom života. Svaki od oblika nasilja pojavljuje se neovisno o tim razlikama.

Nasilničkim ponašanjem definira se svaki čin kojim član obitelji nasiljem, zlostavljanjem ili izrazito drskim ponašanjem dovodi drugog člana u ponižavajući položaj. Oblici su nasilničkog ponašanja: psihičko, tjelesno, seksualno i ekonomsko nasilje.

Psihičko nasilje u nekim obiteljima ima za cilj zadobivanje moći i kontrole nad članovima obitelji. Najčešće je to suprug, otac, koji verbalno provodi različite zabrane, prijetnje, uvrede, kontrolu kretanja, zabranu komuniciranja s trećim osobama. Ti oblici nasilja ponekad se provode na vrlo sofisticiran način i teže ih je otkriti.

Tjelesno nasilje odnosi se na primjenu fizičke sile čija je posljedica tjelesna ozljeda. Međutim, šamaranje, udaranje rukama, nogama ili predmetima može rezultirati kao tjelesno kažnjavanje u postupanju prema djeci. U obiteljima u kojima je ekonomska ovisnost mlađih članova o starijima (unuci-ovisnici i djedovi i bake), česta je kombinacija s fizičkim zlostavljanjem. Naravno da su to vrlo tužne i teške priče jer kako tako nešto ružno reći o svome unuku! A tko voli unuka više nego djed ili baka? Postavljaju pitanja: kako prijaviti svoga unuka, kako postići malo mira u ovim napornim staračkim godinama; hoćemo li sutra imati za kruh...? Zar je moguće da smo to doživjeli?

Žrtve takvog zlostavljanja vrlo rijetko prijavljuju zlostavljanje zbog osjećaja srama, straha i krivnje. Njihove tužne oči i bezvoljno ponašanje dobar su putokaz u rasvjetljavanju situacije.

Iskorišteni za novac

Ekonomsko nasilje uključuje uskraćivanje i oduzimanje finansijskih sredstava. Oblici su različiti: od neplaćanja alimentacije do ostavljanja žrtve bez sredstava za život. Nisu rijetki slučajevi, čak naprotiv sve su češći, da zbog nezaposlenosti mlađih članova obitelji (djece ili unuka) djedovi i bake jedva preživljavaju s mirovinama za koje su se naradili cijeli radni vijek. Slobodno se može reći da su ti oblici nasilja danas vrlo česti i sve brojniji. Djeca svojim roditeljima često uskraćuju i ono malo materijalne sigurnosti koju im omogućuje mirovina.

Sindrom zlostavljanja i zanemarivanja starijih ljudi sve je češći i kroz oblik psihičkog pritiska da prodaju nekretnine (stan u kojem su proveli većinu svog života) te da ostatak života provedu u nekoj od ustanova za smještaj starijih osoba. Ti pritisci znaju ići tako daleko da svakodnevno izbijaju verbalni sukobi, uskraćuje im se dostava potrepština, lijekova i vrši pritisak na razne načine. Kod tih obitelji često su to naučeni obrasci ponašanja koji se prenose generacijama, i to je jedina reakcija kojom znaju odgovoriti na stresne situacije.

Kod starijih osoba koje su ovisne o tuđoj njezi i pomoći članovi obitelji najčešći su zlostavljači. Svakodnevna skrb o njima vrlo je naporna i izaziva njegovateljski stres, a posebno ako se radi o starijim ljudima s mentalnim i fizičkim poteškoćama. Ako su uz takvu skrb i materijalno ovisni o svojim roditeljima, razlozi koji potiču zlostavljanje jesu osjećaj neuspjeha i vlastite nesposobnosti.

Zlostavljanje starijih osoba česta je i, može se reći, podcijenjena pojava u našem društvu. Djeca, unuci, rođaci najčešći su zlostavljači. Metode su različite od emocionalnog zlostavljanja, kao što su ignoriranje, vrijeđanje, uskraćivanje socijalnih kontakata, predbacivanje za neke postupke iz djetinjstva, mladosti, do ljubomore zbog braće i sestara i slično.

U praksi se susrećemo i s obrnutim situacijama: da su zlostavljači stari roditelji, koji su svjesni ovisnosti o svojoj djeci, svjesni koliko djeca imaju radnih i obiteljskih obveza, ali im ne žele olakšati skrb o njima i ne prihvaćaju nikakav oblik pomoći. Naprotiv, izazivaju sukobe među braćom stalno dovodeći u pitanje njihove odnose, što rezultira stvaranjem napetosti i čestim verbalnim sukobima.

Uloga je patronažnih sestara aktivno sudjelovanje u prevenciji nasilja, edukaciji obitelji i procjeni potreba svakog člana obitelji te povezivanje sa službama i institucijama relevantnim za postojeće probleme. Zadatak je, također, pružanje informacija svim članovima interdisciplinarnog tima pružatelja zdravstvene njege u zajednici o promjenama koje se događaju u obiteljima.

Poznata je izreka da su sve sretne obitelji nalik jedna drugoj, a da je svaka nesretna obitelj nesretna na svoj način.

Nataša Mrakovčić, dipl.med.tehnick.

Magična privlačnost nasilja

Ako nije objavljeno u novinama, nije se ni dogodilo – dobro je poznata fraza, a sudeći prema njoj, nasilje se itekako događa. Štoviše, upravo je ono nerijetko glavna tema u medijima čije su se crne kronike pokazale najzanimljivijim i najčitanim rubrikama.

I dok je, s jedne strane, jasno da mediji nasilju daju najuvjerljiviji prostor kako bi povećali svoju čitanost ili gledanost, odnosno povećali financijsku dobit medijskih kuća, na pitanje zašto su upravo takvi sadržaji zanimljivi medijskim konzumentima relevantan bi odgovor dala sociološka i psihološka istraživanja.

Ipak, ono što je svima posve jasno jest da je nasilje danas postalo oblik zabave. Tako je ono sveprisutno u filmovima i videoigricama te na taj način dostupno i djeci koja tek nakon navršene sedme godine života mogu razumjeti razliku između medijskog i

stvarnog nasilja. Mišljenje je nekih da sama izloženost nasilničkim sadržajima dovodi do povećanja asocijalnog i agresivnog ponašanja, a potvrda tome svakako je niz terorističkih napada počinjenih od pojedinaca opčinjenih nasilničkim sadržajima.

Pozitivna uloga medija

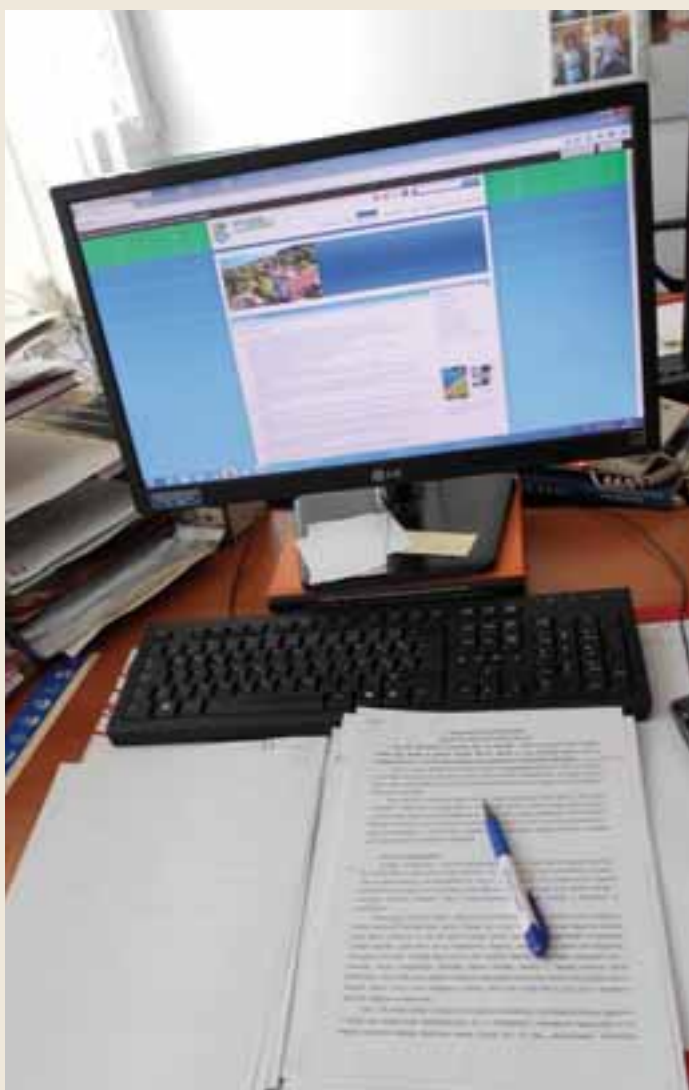
Dakako, izvještavanja o oblicima nasilničkog ponašanja u našoj okolini svakako treba biti, no ono čemu bi se nedvojbeno trebalo posvetiti više pozornosti jest način izvještavanja. Možda i više od samih tekstova, senzacionalizam se veže uz naslove koji u tom slučaju poput magneta privlače čitatelje. Budući da je kreiranje javnog mnijenja jedna od osnovnih uloga medija, baš kao i razvijanje kritičkoga mišljenja, takav senzacionalistički novinarski pristup u potpunosti je neprihvatljiv.

Dokazano je da mediji imaju velik utjecaj na razmišljanja i ideje mladih pa bi tu činjenicu trebalo iskoristiti u afirmativnom smislu. Naime, ako mediji mogu imati negativan utjecaj, mogu imati i pozitivan. U tom bi smislu svakako trebalo spomenuti izvještavanje s ovogodišnje dodjele nagrade „Luka Ritz“, što je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH dodjeljuje učenicima osnovnih i srednjih škola koji su dali poseban doprinos promicanju tolerancije, mira i nenasilja. Imena ovogodišnjih dobitnika Izidore Mustak, učenice 5. razreda Osnovne škole Strahoninec i Tea Čučkovića, učenika 4. razreda Ekonomske škole Mije Mirkovića iz Rijeke bilo je moguće vidjeti i čuti u svim medijima, a riječki „Novi list“ Čučkovića je, kao uzor i mlađima i starijima, istaknuo na naslovnicu.

Ipak, više pažnje trebalo bi posvetiti načinu izvještavanja o počinjenom nasilju, pogotovo u slučajevima nasilja među maloljetnicima, ali i o obiteljskom i seksualnom nasilju, kako bi se izbjegla negativna reakcija društvene sredine prema žrtvi ili, pak, „demonizacija“ počinitelja. Naravno, tu dolazi do izražaja problem nepostojanja propisanog moralnog kodeksa novinara pa mnogi, pod pritiskom zahtjeva poslodavca, „skliznu“ u neetičnu zonu, no svakako vesele i ohrabruju pojedinačni pozitivni primjeri.

Imajući sve to na umu, dolazimo do zaključka koji je istaknut i na prošle godine održanom 2. simpoziju »Koraci za budućnost bez nasilja – Nasilje i mladi«. Naime, Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, Odjel socijalne medicine, Odsjek za prevenciju nasilja odabrao je multisektorski pristup problemu nasilja i upravo se to pokazalo jedinim ispravnim putem za sve daljnje akcije. Do značajnih promjena u društvu, pa onda i u načinu novinarskog izvještavanja o nasilju, moguće je doći samo zajedničkim djelovanjem svih segmenata društva s jasnim ciljem prevencije nasilja. Do tada, sve ostaje na pojedinačnim nastojanjima.

Karolina Krikšić Vidas, novinarka

Svjetski dan srca 29.9.2015.

Zdravi izbori za zdravlje vašega srca

Da li znate koliko je vaše okruženje zdravo za vaše srce? Kardiovaskularne bolesti (KVB) vodeći su uzrok smrtnosti u svijetu. Trenutno su odgovorne za 17,3 milijuna smrti godišnje te se do 2030. godine predviđa rast i do 23 milijuna smrtnih slučajeva.

Međutim, ako se pozornost obrati na rizične faktore, poput korištenja duhana, nezdrave prehrane i tjelesne neaktivnosti, većinu kardiovaskularnih bolesti moguće je prevenirati.

Okruženje utječe na zdravlje

Ove godine Svjetski dan srca posvećen je otkrivanju utjecaja našeg okruženja na razvoj KVB te na to koliko ono povećava rizične faktore za nastanak KVB-a. Vrlo često, za nastanak KVB društvo krivi pojedinca i njegove nezdrave životne navike. Međutim, okruženje u kojem živimo, radimo i zabavljamo se ima velik utjecaj na našu sposobnost da donesemo prave odluke za zdravlje našega srca.

Svatko od nas, bez obzira na okruženje u kojemu živimo, ima pravo na donošenje ispravnih odluka u korist zdravlja svoga srca. Stoga je dobro informirati se o potrebnim aktivnostima koje nama i našoj obitelji omogućuju smanjenje rizika za nastanak KVB-a s obzirom na okruženje u kojem živimo, radimo ili se bavljamo.

Zdravi izbori za zdravlje srca s obzirom na mjesto boravka

Na Svjetski dan srca osvrnite se na svoj dom te pokušajte vidjeti što možete promijeniti kako biste ga učinili podobnijim za zdravlje vašega srca. Uvođenjem i najmanjih promjena, vama i vašoj obitelji možete pomoći u smanjenju rizika od bolesti srca i srčanog udara.

1. Zdravi izbori za zdravlje srca u svom domu

Opskrbite vaš dom zdravim namirnicama

- Limitirajte konzerviranu hranu, koja je često prezasićena šećerima, mastima i solju.
- Uključite u svoje obroke svježije voće i povrće ili zamijenite poslastice svježim voćem.
- Kod kuće pripremajte zdrave obroke za školu ili posao.

Zabranite pušenje u vašem domu

- Prestanak pušenja u vašem domu neće poboljšati samo vaše zdravlje, već i zdravlje vaše djece.
- Prestanak pušenja također je odličan način da budete pozitivan primjer vašoj djeci.

Budite aktivni

- Limitirajte gledanje televizije u vašem domu.
- Organizirajte aktivnosti na otvorenom, poput vožnje biciklom, planinarenja ili igranja u vrtu.

Prepoznajte svoje rizike za nastanak KVB

- Posjetite zdravstvenog djelatnika koji će vam izmjeriti tlak, razinu kolesterola i šećera u krvi, utvrditi tjelesnu

težinu i indeks tjelesne mase (BMI) te vas posavjetovati u vezi s vašim osobnim rizikom.

- Kad utvrdite svoj rizik od KVB-a, možete napraviti ciljani plan za poboljšanje zdravlja vašega srca, a od medicinskog stručnjaka, ako je to potrebno, možete zatražiti savjet o prikladnim oblicima liječenja.

2. Zdravi izbori za zdravlje srca na radnome mjestu

Na Svjetski dan srca želimo potaknuti sva radna okruženja, škole i bolnice da omoguće pozitivno okruženje u kojemu ljudi mogu stvoriti zdrave navike za zdravlje njihova srca.

Nekoliko jednostavnih načina kako učiniti vaše radno mjesto ili školsko okruženje vašeg djeteta prikladnim za zdravije srce:

Recite ne pušenju

- Zahtijevajte zabranu pušenja na radnome mjestu te predložite svom poslodavcu da osigura pomoć zaposlenicima koji žele prestati pušiti.
- Provjerite da li se vaše kolege slažu sa zabranom pušenja.
- Uložite prigovor ako vidite da se područja gdje je pušenje dopušteno nalaze u blizini igrališta ili škola, bolnica ili ulaza u poslovnih zgrada.

Uključite vježbu u posao

- Vozite bicikl, pješačite na posao, siđite s autobusa jednu ili dvije stanice ranije.
- Koristite stepenice te potičite i druge da to čine.
- Potičite zaposlenike da koriste pedometar ili mobilne aplikacije koje omogućuju praćenje koraka te ih uputite na zabavna natjecanja u hodanju.
- Ustanite kada razgovarate telefonom ili kada ste predugo za radnim stolom.

Pazite što jedete

- Pozivajte škole, radna okruženja, bolnice i klinike da osiguraju zdravu hranu koja je cjenovno pristupačna.

Smanjite stres

- Iako nije dokazano da stres predstavlja direktan faktor rizika u nastanku KVB, usko je povezan s pušenjem,

pretjeranim ispijanjem alkoholnih pića te nezdravom prehranom – koji spadaju u faktore rizika.

- Uzmite si vremena za ručak izvan radnoga mjesta, kako biste uhvatili svježeg zraka te si omogućili laganu tjelovježbu.
- Radite redovne pauze - istežite se ili radite lagane vježbe u trajanju od pet minuta, u redovnim intervalima unutar dana.

Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji / Svjetskom ekonomskom forumu, biti zdraviji na poslu ne pridonosi samo pojedincu, već i cjelokupnom poslu, na način da potiče porast produktivnosti i smanjuje izostanke s posla.

3. Zdravi izbori za zdravlje srca u okruženju gdje se zabavljate

Fizička neaktivnost ne samo da pridonosi nastanku bolesti srca, već utječe i na porast težine, dijabetes te visoki krvni tlak. Na ovaj Svjetski dan srca uzmite kontrolu nad zdravljem svoga srca i postanite aktivniji.

Potaknite svoju djecu da budu aktivna

- Prema SZO, djeca u dobi od 5 do 17 godina trebaju imati minimalno 60 minuta umjerene ili pojačane fizičke aktivnosti dnevno.
- Budite aktivni s vašom djecom, zajedno hodajte ili vozite bicikl do škole.
- Zapamtite: nije važan samo sport – i ples, odlazak u šetnju, pomaganje oko kućanskih poslova - sve se to broji kao zdrava aktivnost.

- Limitirajte vrijeme gledanja televizije ili igranja kompjutorskih igrica na maksimalno dva sata dnevno.
- Uključite se u kampanje i peticije koje potiču vladu da osigura više sigurnih šetnica, staza za bicikle te zelenih površina na kojima bi se djeca igrala.

Sami postanite aktivni

- Nikada nije kasno početi! Počnite lagano, povećavajući intenzitet kako biste postigli 50 minuta umjerene aerobne vježbe kroz tjedan.
- Uvijek se savjetujte sa svojim doktorom prije početka bilo kakvog programa vježbanja.
- Čak i ako imate određenu invalidnost, probajte biti što aktivniji, onoliko koliko vam vaše stanje to dopušta - i malo aktivnosti bolje je nego ništa.

Najbolja vrsta aktivnosti

- Za vaše srce najbolje su aerobne vježbe, poput brzog hodanja, trčanja, plivanja i vožnje bicikla.
- Vježbe za jačanje miškulature također su odlične za trošenje kalorija, kako bi se održala zdrava tjelesna težina – probajte penjanje stepenicama, hodanje uzbrdo te kopanje u vrtu.
- Vježbe jačanja, poput Tai chi-a i joge, pomažu u poboljšanju fleksibilnosti.

**Svjetsko kardiološko društvo
(World Heart Federation)**

Povodom 1. listopada - Međunarodnog dana starijih osoba

Društveno aktivni i u trećoj životnoj dobi

Današnje starije stanovništvo pokazuje drugačije navike i ponašanje nego njihovi djedovi prije samo pola stoljeća. Zbog smanjivanja obitelji te drastičnog pada stanovništva po selima i modernizacije života, načini druženja također su se izmijenili. Gradovi su privukli tadašnje mlade generacije, koje su danas stare i često zarobljene u zgradama. Odgojne metode također su se promijenile, odnosi između ljudi drugačiji su i tradicija međugeneracijskog komuniciranja skoro je nestala. Treba pronaći način komuniciranja među ljudima i ako više nisu tako mladi.

Srećom, još ima djece koja brinu o svojim roditeljima, ali važno je napomenuti kako je druženje starijih, ne nužno vezano za samu brigu, iznimno važno za fizičko i psihičko zdravlje u starijoj dobi. U mlađoj životnoj dobi ljudi se zbog školovanja, posla ili djece svakodnevno druže znatno više nego u starijoj dobi i to je jednostavno normalno. Svakodnevno druženje važan je čimbenik zdravlja kako bi osobe ostale emotivno i fizički

snažne te nadasve bistrog uma. Pojmom svakodnevno druženje ne mislimo na današnje pomodarstvo društvenih mreža putem pametnih telefona, već na klasičan oblik fizičkog druženja kakav poznajemo oduvijek (kao u pjesmi Drage Gervaisa „Tri nonice“).

U društvu je i starost ljepša

Istraživanja pokazuju da druženje ima mnogo pozitivnih aspekata, osobito kod starijih ljudi koji su rizična skupina zbog nedostatka socijalnih interakcija.

Ostati društveno aktivan i ostvarivati međuljudske kontakte ne samo da pomaže u očuvanju mentalnih funkcija i emotivnog zdravlja, već djeluje i na jačanje imunološkog sustava. Ljudi koji i u starijoj dobi nastave održavati bliske kontakte s prijateljima i otvoreni su za nova poznanstva u prosjeku žive dulje od onih ljudi koji se izoliraju.

Društvena aktivnost djeluje na:

- snižavanje krvnoga tlaka,
- smanjenje rizika od nastanka ili pogoršanja već postojećih kardiovaskularnih tegoba,

Aktivno sudjelovanje u društvenom životu obitelji i zajednice u kojoj se živi najbolji je način osvajanja dobrog osjećaja na kraju dana. Ponekad je zahtjevno očekivati od djece da, uz svoju djecu, još i starije vode na tjedne aktivnosti. Danas su, ipak, u velikim gradovima organizirana različita događanja za stariju populaciju (preko knjižnica, udruga umirovljenika i sl.), a često je i gradski prijevoz besplatan, tako nema izgovora za fizički sposobnu stariju osobu o „nepohađanju“ takvih aktivnosti.

Učenje novog jezika poznata je metoda očuvanja mentalnih funkcija zdravoga mozga. Kao što učenje jezika pozitivno djeluje na memoriju mozga, tako i učenje nove fizičke aktivnosti, kao npr. plesa, čini dobro fizičkom i psihičkom zdravlju pojedinca.

- smanjenje rizika od nastanka nekih oblika karcinoma i reumatoidnog artritisa te osteoporoze,
- smanjenje rizika od nastanka Alzheimerove bolesti,
- smanjenje mogućnosti za razvoj depresivnih stanja.

Kod osoba koje nisu društveno aktivne, osim mogućih pojava depresije, povišenog krvnog tlaka, pojavljuje se i veća smrtnost za razliku od osoba koje nisu sklone izolaciji.

Društvena komponenta kod ljudi značajna je jer, osim što smo društvena bića po prirodi, druženje s drugim ljudima čini naš mozak aktivnijim. Zdrav i aktivan mozak način je borbe protiv demencija koje se mogu javiti kao jedna od posljedica starenja.

Može i zumba!

Održavanje zdravog duha i tijela započinje očuvanjem društvenih veza unutar obitelji i među prijateljima. Redovno posjećivanje dragih ljudi najbolji je oblik druženja, ali samo posjećivanje i razgovor nisu jedini kad se govori o druženju.

Volontiranje sa životinjama i ljudima drugih životnih situacija ima sjajan učinak za opće zdravlje. Pronaći zanimanje nakon umirovljenja znači održati zdravo srce i zdrav duh jer zaposlenost i okupiranost različitim stvarima čini čovjeka zadovoljnim. Preporučljivo bi bilo uvesti u mjesečni raspored pomaganje u pučkoj kuhinji ili posjećivanje nekog mjesta skrojenog za potrebe djece, kao što su npr. dnevni centri za djecu slabijeg imovinskog stanja, kako bi pomogli i sebi i drugima. Dječja energija fantastična je i druženje s djecom donosi mladenački polet kod starijih osoba.

Posljednjih godina u svijetu je popularna joga za seniore, zumba za seniore, a planinarenje i plivanje nikad nisu izgubili na važnosti. Vježbati mogu podjednako i muškarci i žene.

Još jednom, da ne zaboravimo - ljudi koji ostvaruju bliske prijateljske odnose i nalaze način kako obogatiti svoj društveni život žive duže od onih koji se izoliraju. Društvena aktivnost jača imunosni sustav i tako nas štiti od bolesti.

Maja Korunić, radni terapeut

Promidžbeni prostor u NARODNOM ZDRAVSTVENOM LISTU

Ako želite oglašavati u našem listu, javite se na telefone:

Uredništvo: 051/35 87 92, 051/21 43 59

Pokrenite se!

Svake godine, počevši od 2002., Europski tjedan mobilnosti (European Mobility Week) organizira se od 16. do 22. rujna i posvećen je održivom kretanju/mobilnosti, a 22. rujna obilježava se kao Svjetski dan bez automobila.

Svrha je obaju obilježavanja potaknuti javnu svijest i aktivnosti građana protiv zagađenja okoliša uzrokovanog povećanjem motoriziranog prometa u urbanim sredinama, a samim time i za poboljšanje kvalitete života građana europskih gradova. Isto tako, promiču se pješčenje, vožnja biciklom i uporaba javnog prijevoza kako bi se pridonijelo smanjenju vožnje automobilima, a time i smanjenju zagađenja te stvaranju uvjeta za ostvarivanje ekološki zdravog života.

Mnogobrojne su koristi od tjelesne aktivnosti za tjelesno, psihičko i socijalno zdravlje ljudi - to je danas već općepoznata činjenica. Poticanje zdravog i aktivnog stila života moramo započeti već kod male djece pa sve do ljudi treće životne dobi.

Svatko može nešto napraviti za povećanje aktivnosti. Samo neke od ideja uključuju:

- koristiti stepenice umjesto lifta,
- koristiti javni prijevoz, sići jednu stanicu ranije,

- sve kraće relacije propješačiti,
- slobodno vrijeme provoditi u prirodi, pješčiti, planinariti, trčati...
- ljeti što više plivati umjesto izležavanja u hladu,
- izabrati aktivnost koja nas veseli: ples, vrtlarjenje, zumba, joga...

Mogućnosti su velike, izaberite nešto za sebe i pokrenite se!

Iz uredništva

OSMOSMJERKA

A	K	I	N	I	L	K	I	L	O	P	K
R	C	O	S	T	O	P	A	L	O	A	O
T	A	I	R	S	U	F	I	T	T	P	L
R	R	C	N	A	U	R	B	E	E	A	A
O	U	E	I	E	K	N	M	R	K	J	P
Z	K	B	K	L	L	A	I	A	I	I	S
A	A	I	I	I	Z	O	T	C	T	C	I
M	S	N	N	R	D	I	K	E	I	A	H
U	I	S	O	E	P	E	R	T	T	R	A
A	T	E	T	S	L	M	P	G	O	E	G
R	O	D	I	T	I	C	O	R	O	P	R
T	S	I	T	N	E	D	O	K	T	O	R

ARTROZA, DENTIST, DESNI, DOKTOR,
GRIZLICA, ISPIT, KATETER, KOLAPS, KORAK, KRILO,
LAKAT, LEKCIJA, OPERACIJA, OTISAK,
PEDIKER, PERIOD, POLIKLINIKA, POROCI, POTKOLJENICA,
PSIHA, RICINUS, RODITI, SJETA, STOPALO,
TERMIN, TIFUS, TONIK, TRAUMA,
ZAMETAK, ZANOS.

Rješenje: _ _ _ _ _ (ŠEST SLOVA)

Autorica: LAURA

Projekt protiv stigmatizacije djece s poteškoćama u razvoju

Stigmatizacija spada u ropotarnicu povijesti

Imati kvalitetan život znači biti aktivan, uključen u svakodnevne životne aktivnosti koje donose zadovoljstvo, na što imaju pravo i osobe s invaliditetom. Osobama s invaliditetom treba omogućiti da žive izvan institucije, u krugu obitelji, pružajući im mogućnost obrazovanja, zapošljavanja, i nastojati da im sva područja života i djelovanja budu otvorena i pristupačna.

Mentalna retardacija značajno je ograničenje u ukupnom životu pojedinca, karakterizirano ispodprosječnim intelektualnim funkcioniranjem, koje je istodobno popraćeno smanjenom razinom dviju ili više adaptivnih vještina. Institucija je ustanova koja skrbi za osobe s invaliditetom: pruža im smještaj,

radnu okupaciju, rehabilitaciju i mnoge druge programe i aktivnosti, koje provodi tim stručnjaka različitih disciplina.

Pravno regulirano

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom Ujedinjenih naroda rezultat je kon-

tinuiranog i učinkovitog djelovanja osoba s invaliditetom u njihovim sredinama. Republika Hrvatska je među prvih dvadeset država pristupila njenom potpisivanju 30. ožujka 2007. godine. To je sporazum kojim se osigurava da se s djecom i odraslima s invaliditetom postupa korektno i da imaju jednaku mogućnost za sudjelovanje u svim

aspektima života. U suvremenim nastojanjima na poboljšanju kvalitete življenja osoba s invaliditetom, sukladno međunarodnim dokumentima, Republika Hrvatska donijela je i Nacionalnu strategiju izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine. Zadaća je Nacionalne strategije da sva područja života i djelovanja budu otvorena i pristupačna osobama s invaliditetom, što iziskuje suradnju svih građanskih i političkih, kao i socijalnih, kulturnih i gospodarskih djelatnosti. Pri tome, suradnja s udrugama osoba s invaliditetom, kao dio partnerskog odnosa Vlade Republike Hrvatske i civilnoga društva, pridonosi integraciji osoba s invaliditetom u društvo. Obilježavanje Europske godine osoba s invaliditetom u 2003. godini u Hrvatskoj pridonijelo je pomaku koji je učinjen na području podizanja svijesti javnosti te ukazalo na potrebu da sve spomenuto zaživi u svijesti pojedinca kao opće dobro.

Zauzmi pravi stav

Stav se može definirati kao tendencija pozitivnog ili negativnog reagiranja u odnosu na neki objekt. Stavovi prema osobama s invaliditetom, kao uostalom i stavovi prema svim manjinskim grupama, nisu urođeni, nego su naučeni iskustvom i dobivenim informacijama, ali, između ostalog, i kroz predrasude i neznanje drugih. Zajednica se tijekom povijesti prema osobama s invaliditetom odnosila različito, ovisno o stupnju ekonomskog i kulturnog razvoja i nizu drugih okolnosti, od potpuno nehumanog odnosa i stigmatizacije, ignoriranja i pasivnog stava, do integracije i jednakih mogućnosti. Osobe

s invaliditetom bile su tijekom povijesti u marginaliziranom, podređenom položaju te nisu imale prilike ravnopravno sudjelovati u svim sferama društvenoga života (političkog, gospodarskog i socijalnog).

Promjene u suvremenom društvu, naročito posljednjih tridesetak godina, poput svjetske globalizacije, ali i nove spoznaje u društvenim znanostima o mogućnostima osoba s invaliditetom, utjecale su na promjenu stavova prema tim osobama i stvaranje novih uvjeta za poboljšanje njihova položaja u društvu. Dokazano je da se stav stječe kroz interakciju sa socijalnom okolinom, a da društveni običaji i kulturne norme igraju važnu ulogu u određivanju naših stavova.

Stavovi se stječu kroz direktno ili indirektno iskustvo, interakciju i događaje vezane uz osobe s invaliditetom. Neka istraživanja pokazuju da djeca oblikuju stavove prema osobama s invaliditetom već od četvrte, odnosno pete godine. Intervencije u najranijoj dječjoj dobi, zbog njihove najmanje otpornosti prema promjenama, mogu rezultirati pozitivnijim stavovima prema osobama s invaliditetom.

Mijenjanje stavova složen je i dugotrajan proces, koji se velikim dijelom zasniva i na iskustvu. Istraživanja pokazuju da se stavovi djece osnovnoškolske dobi prema osobama s invaliditetom mogu mijenjati, i to u relativno kratkom periodu, kroz pružanje pozitivnog, izravnog iskustva s djecom s razvojnim teškoćama, kao i kroz neizravno iskustvo: informiranje putem knjiga, vođenih diskusija ili sličnih aktivnosti.

Život bez stigme

Radi provedbe ciljanih edukacija napravljen je projekt protiv stigmatizacije djece s poteškoćama u razvoju – mentalnom retardacijom sa srednjoškolskom populacijom Srednje medicinske škole u Rijeci, u trećem razredu smjera medicinska sestra – tehničar.

Cilj je projekta protiv stigmatizacije djece

s poteškoćama u razvoju – mentalnom retardacijom edukacija srednjoškolske populacije o kvaliteti života osoba s invaliditetom te mijenjanje stavova i predrasuda o osobama s invaliditetom. Ciljana populacija projekta izabrana je zbog kronološke dobi u kojoj se osobe nalaze – u pubertetu i adoles-

cenciji. Smatrali smo da su budući zdravstveni djelatnici jedna od ciljanih grupa kod koje želimo promijeniti stavove, kako bi ih oni nastavili mijenjati dalje, kako bi naučili razmišljati na empatičan način te kako bi u daljnjim životnim situacijama znali adekvatno postupati.

Projekt se sastojao od praktičnog i teoretskog dijela programa. U realizaciji praktičnog dijela programa posjetili smo Centar za odgoj i obrazovanje osoba s poteškoćama u razvoju, gdje nam je predstavljen program i način rada s takvom djecom. Sudjelovali smo kao promatrači na jednom njihovom školskom satu kako bismo vidjeli način rada u praksi. Posjetili smo i Centar za rehabilitaciju u Rijeci. Ondje smo se upoznali s prostorom i organizacijom cijele te ustanove te načinom na koji rade s korisnicima i koje su im sve zajedničke aktivnosti. Budući da je bilo vrijeme maskenbala, korisnicima smo pomogli izrađivati maske, za vrijeme čega smo se družili s njima i imali ih priliku upoznati. Posjetili smo i udrugu za cerebralnu paralizu i Udrugu za mentalno retardirane osobe, gdje smo također sudjelovali u praktičnom radu.

Iskrivljena slika stvarnosti

U teoretskom dijelu programa održali smo im četiri školska sata, u vremenskom periodu od mjesec dana. U uvodnom satu podijeljeni su im upitnici stavova. Na temelju dobivenih rezultata dalje smo sastavili program prilagođen izabranoj populaciji, s obzirom na njihovo dotadašnje znanje i stečene stavove. Drugi sat bila je parlaonica o temi „Život osoba s poteškoćama u razvoju u instituciji ili izvan nje?“. Smatrali smo da je na taj način mlade ljude najbolje potaknuti da uče o kulturi slušanja i govorenja, vježbanju tolerancije te iznošenju stavova. Sudionici su podijeljeni u dvije grupe. Jednoj grupi, afirmacijskoj, bio je zadatak svojim argumentima dokazati da je život u instituciji bolji

za osobe s poteškoćama u razvoju, dok je drugoj, negacijskoj grupi zadatak bio iznijeti argumente protiv života u instituciji, odnosno zašto smatraju da je proces deinstitutionalizacije dobar za osobe s poteškoćama u razvoju. Rasprava je, očekivano, bila kvalitetna. Sudionici su zainteresirano surađivali i tijekom diskusije bila su spomenuta njihova osobna iskustva, kao i iskustva koja su imali priliku čuti od drugih.

Na trećem satu teoretskog dijela programa projekta održano im je predavanje o djeci s poteškoćama u razvoju – mentalnom retardacijom. U predavanju se govorilo o definiciji, podjeli i etiologiji nastajanja mentalne retardacije i drugih poteškoća u razvoju, kako se manifestira takvo stanje, koliki je i kakav utjecaj okoline na osobe s invaliditetom te kakav je stav poslodavaca o zapošljavanju takvih osoba. Tema je bilo i pitanje što je to institucija, a što deinstitutionalizacija i koji je oblik skrbi potreban osobama s invaliditetom. Diskusija se temeljila na svakodnevnim životnim situacijama u kojima se osobe s invaliditetom mogu naći, a i mi zajedno s njima. Iznosili su i vlastita iskustva i osjećaje tijekom susreta s osobama s invaliditetom, na temelju čega se zaključuje da im je potrebno puno više znanja i prakse u tom području. Mnogi priznaju da nisu znali kako postupiti i kako se ponašati u određenoj situaciji pa su se stoga povukli. Neki izjavljuju da zbog nesigurnosti nisu ni pristupili osobi s invaliditetom, očekujući da će naići netko adekvatniji od njih. Nakon dosadašnjeg programa, uviđaju da su takvo razmišljanje i takav stav pogrešni.

Na posljednjem satu sudionicima je podijeljena završna anketa i zamoljeni su da

daju kratak osvrt na projekt u svrhu evaluacije projekta, što je bila i završna točka programa. S obzirom na dužinu trajanja programa projekta, očekivala se mala promjena, ali sasvim dovoljna da, ako postoji, potakne na daljnji rad, što se i dogodilo. Sudionici su i usmeno, tijekom programa i u samoj evaluaciji, priznali da su zbog neinformiranosti i utjecaja medija imali drugačiju i, sad uviđaju, iskrivljenu sliku o osobama s invaliditetom.

Mala promjena u njihovom shvaćanju i razmišljanju o toj temi vidljiva je iz parlamenta. Sada smatraju da osobama s invaliditetom u razvoju treba pružiti priliku. Ono što ljudima ostaje u sjećanju i najviše pridonosi mijenjanju mišljenja i stavova, bez obzira na vrstu izabrane populacije, jest osobno iskustvo. Projekt je ukazao na pozitivan stav izabrane populacije prema osobama s invaliditetom usprkos prisutnosti predrasuda u društvu. Pokazana je i želja za većom integracijom osoba s invaliditetom.

Uvijek netko zna više i može bolje

Promjena stavova društva prema osobama s invaliditetom zahtijeva stvaranje uvjeta u kojima će doći do interakcije između osoba s teškoćama u razvoju i osoba bez teškoća u razvoju. Prvi korak k tome treba biti uključivanje djece u redovni sustav odgoja i obrazovanja. Problemi osoba s invaliditetom, čini se, konačno su, nakon dugo vremena marginalizacije, postali predmet povećane pažnje stručne i političke javnosti. Brze i snažne promjene u svim sferama života suvremenih društava dovele su do pojavljivanja mnoštva socijalno ranjivih pojedinaca i skupina, koje su često isključivane

i marginalizirane. Briga i odnos zajednice prema osobama s invaliditetom ogledalo su svake uređene države i tu se nepogrešivo može odrediti o kakvoj se državi i o kakvom društvu radi.

Osim što je projekt omogućio početak mijenjanja stavova i načina razmišljanja tih ljudi, postigao je i nešto što se nije očekivalo, niti se o tome razmišljalo, a nadasve je pozitivno i u današnjem društvu potrebno: sudionici projekta počeli su razmišljati o nekim stvarima na koje do sada nisu obraćali pozornost, a možda niste ni vi, a to je: što znači biti potpuno zdrav, moći vidjeti, čuti, raditi. Mnoge je potaknulo na razmišljanje i promjenu stava posljednje pitanje u završnoj anketi: „Opišite neku situaciju u kojoj ste se vi osjećali hendikepirani“. Situacije u kojima su se sudionici osjećali hendikepirani bile su kada su se našli u skupini ljudi koji su znali i mogli nešto više od njih. Nekima je to bila matematika, drugima tjelesni, trećima jezik. Postoji li situacija u vašem životu kada ste se vi osjećali hendikepirano?

Mala je razlika između ljudi jer čovjeka ne čini vanjština, nego ono što se nalazi unutar njega. Svatko je jedinka, i individualan i poseban na svoj način, sa svojim manama i vrlinama. Zajednica i postoji zato da jedni druge potičemo, da jedni drugima pomažemo i nadopunjujemo se za dobrobit i na radost svijeta.

**Kristina Šorić, bacc.med.techn.,
Monika Barak, bacc.med.techn.**

**korištene fotografije iz arhive autora*

